1966/4

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

Yıl: 57 Ekim 1966 Sayı: 10

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Hasan DİNÇER: Adli yılın başlangıcı dolayısiyle 703

İmran ÖKTEM: 1966 - 1967 Adalet yılının başlaması dolayısiyle 6 Eylûl 1966 salı günü yapılan konuşma 705

İncelemeler:

Mustafa ÇENBERCİ: Adli İsbat ve Tapulama Kanunu 716

Kazım YENİCE: Otomatik Oyun Makinaları ve Kumar 749

Dr. Neodet YALKUT: Asli Faili Bilinemiyen Adam Öldürme ve Kasdi Müessir Fillerle İlgili Bir İnceleme 751

Tercümeler:

Ahmet BUHARALI: Hükümlülerle Özel - Beşeri İlişkiler Kurmak Suretiyle İslâh ve Terbiyelerini Sağlamak 760

MİLLİ KÜTÜPHANE 1966

739

ADALET DERGİSİNE GÖNDERİLECEK YAZILAR

Adalet Dergisinde yayınlanan telif veya tercüme yazıların bir sayfasına 15 lira ödenir.

Sayın yazar ve mütercimlerin Adalet Dergisinde yayınlanmasını istedikleri yazılarını bir mektupla Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne göndermeleri gerekir.

Gönderilecek yazıların kâğıdın bir yüzüne makine ile seyrek satırlarla, yeni terimlerle yazılması ve yazının baş tarafında bir plân ile umumî bibliyografya notlarının bulunması lâzımdır.

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmıyacağı sahiplerine bildirilmez ve yazılar geri verilmez.

Yazılarda belirtilen düşünceler yazı sahiplerine aittir.

ABONE VE SATINALMA

Adalet Dergisinin bir sayısı 2,50 lira, yıllık abonesi 30 liradır.

Dergiye abone olmak ve Bakanlığımızın diğer yayınlarından satın almak isteyenler, yayın bedellerini bulundukları yer maliyesine yatırabilecekleri gibi, doğrudan doğruya Bakanlık Yayın Müdürlüğüne yatırmak veya posta ile göndermek suretiyle de temin edebilirler. Para posta ile gönderildiği takdirde, makbuz pulu için ayrıca 6 kuruşi ilâvesi gerekir. İstenilen dergi ve kitaplar, posta ücreti aranmaksızın bildirilen adrese postalanır.

Satışta bulunan yayınlarımız derginin arka kapak içyüzünde fiyatlariyle gösterilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevlerinde de Bakanlığımız yayınları satışa arzedilmiştir.

740

3 Kasım 1966

Devlet Nüshası

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR

Yıl: 57 Ekim 1966 Sayı: 10

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Hasan DİNÇER: Adli yılın başlangıcı dolayısiyle 703

İmran ÖKTEM: 1966 - 1967 Adalet yılının başlaması dolayısiyle 6 Eylûl 1966 salı günü yapılan konuşma 705

İncelemeler:

Mustafa ÇENBERCİ: Adli İsbat ve Tapulama Kanunu 716

Kâzım YENİCE: Otomatik Oyun Makinaları ve Kumar 740

Dr. Necdet YALKUT: Asli Faili Bilinemiyen Adam Öldürme ve Kasdi Müessir Fiillerle İlgili Bir İnceleme 751

Tercümeler:

Ahmet BUHARALI: Hükümlülerle Özel - Beşeri İlişkiler Kurmak Suretiyle İslâh ve Terbiyelerini Sağlamak 760

MİLLİ KÜTÜPHANE - ANKARA - 1946

741

6026 sayılı kanuna göre idare eden :
Rıdvan Bülent Erciyeş

742

T. C.

ADALET BAKANLIĞI

Özel Kalem Müdürlüğü

Sayı : 1
Konu : Adli yılın başlangıcı dolayısiyle.

ANKARA

6 Eylül 1966

..... **Cumhuriyet Savcılığına**

Bugün yeni Adalet yılının başlaması dolayısiyle Adalet câmiasında görev alan bütün arkadaşlarıma başarı dileklerimi ve muhabbetlerimi sunarken, geride bıraktığımız yıl içinde ebediyete intikâl eden mümtaz meslek mensuplarını rahmetle anmak ve emekliye ayrılan değerli arkadaşlarımı da şükran hisleriyle yadetmek isterim.

Muhterem meslektaşlarımın çeşitli güçlükler içinde vazife gördüklerini yakından müşahede etmekteyim.

Bakanlık olarak çalışmalarımız, Adaletin sür'at ve emniyetle işler hale gelmesini hedef tutmaktadır. Bu maksadın tahakkuku için usul kanunlarımızda lüzumlu değişiklikler hazırlanmıştır. Diğer taraftan Adalet mensuplarının huzur ve güven içinde çalışmalarını sağlıyacak ve tatbikattan doğan aksaklıkları giderecek bütün kanunî tedbirler üzerinde gerekli hazırlıklar yapılmış bulunmaktadır.

Çalışmalarımız hakkında zaman zaman umumî efkâra malûmat arzedilmiş olması itibariyle burada tekrarından sakınmak isterim.

Yeni hizmet yılına girerken mesai arkadaşlarıma Adaletle ilgili konular üzerinde bazı görüş ve düşüncelerimi iletmeyi faydalı bulmaktayım.

Bilindiği gibi Anayasamızın getirdiği nizam, demokratik hak ve hürriyetlere dayanan bir hukuk nizamıdır.

743

Cumhuriyet Adliyesi şüphesiz bu nizamın tabiî bekçisidir. Kanun dışına çıkan her fiil ve hareket kimden ve nereden gelirse gelsin ve sebebi ne olursa olsun karşısında bu nizamın bekçilerini bulacaktır.

Sadece Adaletin tarafsız olduğunu söylemek kâfi değildir. Bütün vatandaşların Adaletin tarafsız olduğuna inanması ve ona güvenmesi lâzımdır. Bu inancın doğmasında ve bu güvenin sağlanmasında Adalet mensupları mühim görevler yüklenmiştir.

Anarşinin yerine hukuk nizamının, ihkakı hakkın yerine tevzii Adaletin yerleşmesini temin başlıca vazifemizdir, vazifemiz olmalıdır.

Cumhuriyet Adliyesinin tarafsız, eşit ve âdil hüviyeti içinde kalması ve ona hürmet fikrinin daha güçlü hale gelmesini temin yolunda bütün meslektaşlarımın gerekli gayreti sarfedeceklerinden emin bulunmaktayım.

Yeni yıl içindeki çalışmalarımızın memleketimiz ve Milletimiz için hayırlı olmasını temenni eder bütün arkadaşlarıma başarı dileklerimi sunarım.

HASAN DİNÇER
Adalet Bakanı

744

1966 — 1967 Adalet yılının başlaması dolayısiyle 6 Eylül 1966 Salı günü yapılan merasimde Yargıtay Birinci Başkanı İmran Öktem'in konuşması

Muhterem misafirlerimiz, muhterem arkadaşlarım;

Adalet yılının başlaması dolayısiyle yapılan bu toplantıya şeref verdiğinizden ötürü hepinize teşekkür ederim. Söze başlarken son depremlerden yurdun doğu bölgesindeki can ve mal kaybından duyduğumuz elem ve kederi belirtmek isterim. Türk milletinin irade ve azmi bu yaranın en kısa bir zamanda onarılmasını sağlayacaktır.

Geçen adalet yılı Yargıtayda bağımsız ve hâkimlik teminatı ile ilgili Anayasa hükümlerinden birinin ilk defa uygulanmasına şahit olduk. Yargıtay Büyük Genel Kurulu ilk defa seçim yolu ile Birinci Başkanını belirtti. Bu seçimde benden çok daha değerli arkadaşlar dururken Birinci Başkanlığın bana tevcih edilmiş olması her halde Yargıtayın en eski bir hâkimi olduğumdan ileri gelmiştir. Bunu 38 seneyi aşan hâkimlik hayatımın en değerli bir hatırası olarak saklayacağım. Arkadaşlarımın teveccüh ve itimatlarına lâyık olmağa çalışacağım. Arkadaşlarıma huzurunuzda teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

***

Geçen Adalet yılı içinde fani âlemden ebedî âleme göçen hâkim ve savcılara ve diğer adalet görevlilerine, adalete uzaktan ve yakından hizmet etmiş olanlara Allahtan rahmet dilerim. Bu arada Yargıtay Üyeliğinden emekli Ali Rıza Kiper, Celâl Türkgeldi, Yargıtay Üyesi Reşat Bayramoğlu, Rüştü Kayıkçıoğlu ve Danıştay Birinci Başkanlığından emekli Selâhattin Odabaşıoğlu ve Danıştay Üyeliğinden emekli Rasim Üngör, Askerî Yargıtay Hâkimliğinden emekli Tümgeneral Aziz Avram, Tümgeneral Hulûsi Alpagut, Hâkim Albay İbrahim Akman'er, Anayasa Mahkemesi Üyesi Ekrem Tüzemen'in adalet hizmetindeki emeklerini şükranla anar hepsinin aziz ve temiz ruhları önünde saygiyle eğilirim.

***

Yargıtay Birinci Hukuk Dairesi Başkanı Kâmil Tepeci 40 seneye yakın şerefli ve muvaffakiyetli hâkimlik hizmetini yaş itibariyle emekliye

ayrılmak suretiyle kapatmış bulunuyor. Kendisine sıhhatli ve uzun ömürler dilerim.

Eski Birinci Başkan Recai Seçkin ile Dokuzuncu Hukuk Dairesi Başkanı Muhittin Taylan Anayasa Mahkemesi üyeliklerine seçilmek suretiyle Yargıtaydaki başarılı vazifelerinden ayrılmışlardır. Yeni vazifelerinde dahi başarılarının devamını dilerim.

***

Geçen adalet yılı içinde adalet hizmetinde görev alan hâkim ve savcılara ve Yargıtaydaki eski görevine avdet eden Üye Kâmil Gürçay'a başarılar temenni ederim. Bu yıl içinde Yargıtayda müteaddit üyelikler aylarca önce açılmış olduğu halde Yüksek Hâkimler Kurulu tarafından bu yerler için henüz seçim yapılamamıştır. Önümüzdeki günlerde Lütfü Akatlı ve Asım Erkan'dan açılan Anayasa Mahkemesi Üyeliklerine Yargıtay Hâkimleri içinden iki arkadaş seçilecektir. Yargıtaydaki açıklar bu suretle çoğalacaktır. Boşlukların acele doldurulması işlerin aksamasına engel olacaktır. Yüksek Hâkimler Kurulu Üyeleri görevlerini kavramış, çalışkan, hâkimlik mesleğinde muvaffak olmuş muvakkat olarak bu kurulda çalışan muhterem arkadaşlarımızdır.

Kurulun çalışmalarındaki gecikmeler, aksamalar ve yetersizlik kanunî sitemin bozukluğundan ileri gelmektedir. Bu kurulun özel kanunla düzeltilmesi mümkün kısımları hakkında bir tadil tasarısı Bakanlar Kuruluna sevkedilmiştir. Yargıtaya üye seçilmesini daha sür'atlendirecek esasların bu tasarıya alınmış olması lâzımdır. Tasarının ihtiyaca uygun şekilde bir an önce kanunlaşması beklenmektedir. Kurulun Anayasadan gelen aksaklıklarını düzeltecek teşebbüslere girişme zamanı gelmiştir.

***

Yargıtay 1965 Takvim Yılında bir evvelki yıldan 19 bin küsur iş devralmış bulunuyordu. 1965 yılında 165 bin küsur iş gelmiş ve toplamı 185 bin küsura varmıştır. Bundan 162 bin küsuru çıkarılmış, 22 bin küsuru 1966 Takvim Yılına devredilmiştir. Bir evvelki yıla nazaran gelen, çıkan ve devredilen iş sayısında artış müşahede olunmaktadır.

Yargıtayda Dördüncü Hukuk, Ticaret Daireleri ile Hukuk Genel Kurulunda en çok gecikme bulunmaktadır. 6 ve 7 nci Hukuk Daireleri son günlerde teraküme doğru gitmektedir. Dördüncü Hukuk Dairesi ile Ti-

246

caret Dairesinde 5 binden fazla iş tetkik sırası beklemektedir. Bugün Ticaret Dairesinde 1964 yılının son günlerinde gelen, Dördüncü Hukuk Dairesinde 1965 yılı Ağustos ve Eylül aylarında gelen işlere sıra gelmiştir. Hukuk Genel Kurulunda 1100 küsur iş vardır. 1963 yılında gelmiş olan işlerden bir kısmı sıra beklemektedir. Genel Kurulun haftada bir gün toplanabildiği, bir kısım toplantılarda içtihadı birleştirme görüşmeleri ve seçimler yapıldığı gözönünde tutulursa Genel Kurul işlerinin ne için geciktiği anlaşılabilir. Adalet işleri bu kadar geciktirilemez. Mahkemeden adalet bekleyenleri senelerce bekletemeyiz. Yargıtay Hâkimleri bütün gayretlerini sarfetmelerine rağmen bazı dairelerde terakümü önleyememişlerdir. Bunun başka yollardan çaresi behemahal bulunmalıdır. Adalet Bakanlığının Yargıtaya 30 Üye ilâvesine dair bir kanun tasarısı hazırlayıp Bakanlar Kuruluna aylarca önce sevkettiğini memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. İşin ehemmiyet ve aceleliğine rağmen bu tasarı aylardan beri Bakanlar Kurulundan Büyük Millet Meclisine sevkedilememiştir. 30 Üye sür'atle Yargıtay kadrosunda yer aldığı takdirde işleri çok dairelerin müteaddit guruplar halinde çalışmaları sağlanacak, diğer daireler takviye edilecek, birikmeler önlenecektir. Bu arada Yargıtayın Raportör kadrosunun dahi takviyisi cihetine gidilmelidir. Bugünkü Üye Yardımcısı ve Raportör kadrosu yetersizdir. Hukuk Genel Kurulu işleri üzerine de eğilmek icabeder. Bu Kurulun daha kolaylıkla ve daha sık toplanmasını sağlayacak, Kurulun toplantı zamanında işleri çok dairelerin dahi ayrıca toplanıp kendi daire işleriyle uğraşmalarına imkân verecek bir sistem üzerinde durulmalıdır. Genel Kurulların üçte iki toplantı yeter sayısı karşısında o kurullar toplantı halinde iken Kurula dahil dairelerin ayrıca kendi işleriyle meşgul olmaları imkânı bulunmamaktadır. Bu sebepledir ki Genel Kurullar haftada bir günden fazla toplanamıyor. Toplantı yeter sayısının indirilmesi Genel Kurulların daha kolaylıkla ve daha sık toplanmasını sağlayacaktır. Fakat hiç bir Üyenin mensup olduğu Genel Kurula iştiraki men edilmemelidir. Bu yolda bir kanun teklifinin Millet Meclisi Adalet Komisyonuna tevdi edildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Teklif metnini ve gerekçesini incelemek fırsatını buldum. İhtiyaçlarımıza uygun olduğunu gördüm. Teklifin bir an önce kanunlaşmasını beklemekteyim.

*
**

Anayasanın emrettiği Hâkimler Kanunu tasarısı Adalet Bakanlığınca hazırlanmış, fakat henüz Bakanlar Kuruluna gönderilmemiştir. Bu tasarıda yardımlaşma sandığı kurulmasını öngören maddelerin yer aldığını öğrenmiş bulunuyoruz. Bu sandık hâkimlerin ve o sınıfta bulunanların bir çok ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Sandığın bir an önce faaliyete

geçirilmesi sağlanmalıdır. Geçen Adalet yılı içinde Yargıtay Kuruluş Kanunu hakkında bir hareket müşahede edilmemiştir. Bu iş çok gecikmiştir. İcra memuru yetiştirmek için behemehal bir meslek mektebi açılmalıdır. Buna imkân verecek kanun sür'atle çıkarılmalıdır. Adlî Tıp Müessesesinin ve Vilâyetlerde Adlî Tabiplerin durumu gözden geçirilmelidir. Bu teşkilâtın ıslahı adaletin daha doğru ve daha sür'atle yerine getirilmesini sağlayacaktır. Bugün Adlî Tıp Müessesesi İstanbulda eski Askerî Rüştiye Okulu binasında çalışmaktadır. Bina çok dar olup lüzumlu tesislerin kurulmasına elverişli değildir. Mevcut tesislerle bugünkü anlamda ilmî çalışma yapılamaz. 1927 yılındanberi Adlî Tıp kuruluşunda personel bakımından da hiç bir ilerleme olmamıştır. Adlî Tıbba hekimler tarafından rağbet gösterilmemektedir. Bu müesseseyi ilmî bir şekilde çalışmaya elverişli bir binaya kavuşturmak, yeni tesislerle donatmak, Adlî Tabipliği cazip bir hale getirmek, Adlî Tabip sayısını ihtiyaca uygun bir hale sokmak lâzımdır. Konu buraya gelmiş iken Adlî Tıpdan tamamen ayrı olan grafoloji ve yazı ilmi, inkâr veya sahteliği ileri sürülen bir imza veya bir yazının tatbik ve tahkiki üzerinde durmak isterim. Bu sahada yetişmiş mütehassıslarımız pek az ve kifayetsizdir. Artık usul ve kaideleri kurulmuş ve müstakil bir ilim halini almış olan bu sahada mütehassıs yetiştirilmesi ve bu sahayı içine alan bir müessese kurulması hukuk ve ceza ihtilâflarında maddî delillerin toplanmasında yardımcı olacaktır.

Baroların tam istiklâllerini sağlayacak, onları idarenin vesayetinden kurtaracak, avukatları hastalık, ihtiyarlık ve malûliyet yardımına kavuşturacak, istikbal endişesinden uzak tutacak ve mahkemelerin tam bir yardımcısı haline getirecek Avukatlık Kanununu beklemekteyiz.

Geçen sene burada yaptığım konuşmada temas ettiğim Yargıtay Hâkimleri ile diğer hâkimlerin protokoldaki yerleri meselesi henüz tatmin edici bir şekilde düzenlenmemiştir. Bu meselenin Anayasanın bu müesseseye ve bütün vatandaşların adalete verdikleri ehemmiyet derecesine uygun olarak çözülmesini Yargıtay arkadaşlarım ile il ve ilcelerdeki bütün meslektaşlarım sabırsızlıkla beklemektedirler.

Memnuniyetle haber aldığımıza göre Adalet Bakanlığı 80 - 90 - 100 liralık 450 adet Hâkim ve Savcı kadrosu ile ayrıca İcra Memuru, Başkâtip ve zabıt kâtibi kadrosu sağlamak üzere Bakanlar Kuruluna başvurmuştur. Bu teşebbüsün müsbet sonuç vermesi halinde vilâyet hâkim ve memur kadrolarındaki sıkışık durum ortadan kalkacak, vatandaşlar adalet hizmetlerinden daha kolay ve daha geniş bir şekilde faydalanacaklardır.

***

768

1966 yılında Yargıtay sekiz içtihadı birleştirme kararı vermiştir. Bir numaralı karar; Türk Ceza Kanununun 456 ncı maddesinin 4 üncü bendinde bahis konusu edilen basit müessir fiilin belli bir kısım aleyhine silâhla işlenmiş olması halinde mağdurun dâva ve şikâyetten vaz geçmesinin tertip edilecek ceza miktarına müessir olup olmayacağı ile ilgilidir. Yargıtay bu konuda mağdur hısım dâva ve şikâyetten vaz geçmiş olsa dahi hem hısımlık ve hem de fiilin silâhla işlenmiş olmasından dolayı 457 nci maddenin ilk fıkrası gereğince cezanın iki defa arttırılması gerektiğine karar vermiştir.

İki numaralı karar; cezaların infazı hakkındaki 647 sayılı Kanunun geçici ikinci maddesi ile ilgilidir. Bu madde sürgün ceazlarını kaldırmıştır. Bu madde ile Türk Ceza Kanununun 173 üncü maddesinin son fıkrasındaki (tayin olunacak bir mıntakada ikametle emniyeti umumiye nezareti altına alınmak) cezasının kaldırılmış olup olmadığı noktasındaki tereddütler giderilmiş ve bu fıkradaki fer'i cezanın kaldırılmamış olduğu sonucuna varılmıştır.

Üç numaralı karar; ceza dâvalarında hükümden sonra yapılan muhakeme masraflarının ne zaman ve nerede ve ne şekilde karar altına alınacağını açıklamaktadır.

Dört numaralı karar; Ereğli Kömür Havzasında kömür istihsali sırasında ocağın üstündeki gayrimenkullerin maruz kaldıkları zarar ile ilgilidir. Kömür çıkarılması sırasında yer altında meydana gelen boşluklardan, toprak üzerindeki arsaların kullanılmaz hale geldiği ve binaların hasara uğradığı ileri sürülerek madeni işletene karşı açılan tazminat dâvalarında dâvacıya ait tapu kaydının 17 Ocak 1327 tarihli Tezkerei Samiye ve bununla ilgili tevhidi içtihat kararı karşısında geçersiz olduğu ve doğru bir esasa dayanmadığı yolundaki savunma incelenmelidir. Kaydın geçersiz olduğu sonucuna varılırsa tazminat dâvası reddolunmalıdır. Kayıt geçerli bulunuyorsa madeni işleten arz üzerindeki gayrimenkul sahibine karşı Borçlar Kanununun 58 inci maddesi uyarınca ve bu maddede yazılı sebeplerden dolayı kusursuz sorumluluk esasları dairesinde sorumlu tutulacaktır.

Beş numaralı karara göre; bir kadın kocasının evli olmayan başka bir kadınla zina yapmasına, o kadını evine alıp karı koca gibi yaşamasına önce müsaade ve muvafakat etmiş olsa dahi bu müsade o fiilin işlenmesinden sonra belli süre içinde karının şikâyette bulunmasına kocanın ve onunla zina yapan yabancı kadının cezalandırılmasına engel olmayacaktır. Bu karar Türk aile anlayışına, kadının genel olarak aile içindeki

249

zayıf durumuna uygun olduğu gibi aile düzenini takviye etmek ve tek kadın ile evlilik esasını perçinlemek bakımından da faydalı olacaktır.

Altı numaralı karar; 6785 sayılı İmar Kanununun 20 nci maddesi ile ilgilidir. Ruhsatsız veya ruhsata aykırı yapıldığından dolayı Belediyece durdurulan inşaata devam edenler hakkında bu madde uyarınca belediye encümenleri tarafından para cezası tayin olunur. Yargıtay işbu para cezalarına karşı yapılacak itirazların adlî yargı yerlerinde tetkik edilemiyeceğini karar altına almıştır.

Yedi numaralı karar; cismanî zarar gören kimseye ve adam öldüğü takdirde ölünün ailesine manevî tazminat ödenmesi ile ilgili Borçlar Kanununun 47 nci maddesini manâlandırmakta, istihdam edenin sorumluluk şartlarını belirtmektedir. Şöyleki; istihdam edenin bu madde uyarınca manevî tazminat ile sorumlu tutulması için kendisinin veya müstahdemin kusuru şart değildir. Sebebiyet ve illiyet münasebeti sabit olmak kaydiyle hâkim bu maddede sözü geçen hususî hal ve şartları gözönünde tutarak manevî tazminata hükmedebilecektir. İstihdam edenin veya müstahdemin veyahut her ikisinin kusurunu, ölenin veya cismanî zarara uğrayanın birlikte zarara sebebiyet verme halini ve nisbetini veya mağdurun müterafik kusurunu hususî hal ve şartlar arasında mütalâa ve takdir edecektir.

Sekiz numaralı karar; kira borcunu ödemeyen kiracılar hakkında kira akdini sona erdirmek için gönderilen ihtar ile ve Borçlar Kanununun 260 ve 288 inci maddeleri ile ilgilidir. Kiracı kiranın müddetine ve cinsine göre 6, 30, 60 günlük ihtara rağmen kira borcunu ödemediği takdirde kiralayan kiralananın boşaltılmasını isteyebilir. Yargıtay bu müddetlerin hesabında ihtarın tebliğ edildiği günün sayılmayacağını kabul etmiştir.

***

Yargıtay Genel Kurulları ile Özel Dairelerin geçen adlî dönem içinde çözdükleri Hukuk mes'elelerini burada anlatmaya imkân olmadığını biliyorum. Fakat Ceza Genel Kurulunun bir kararını ehemmiyetine binaen Yüksek huzurlarınıza arzetmekten kendimi alamadım. 20 Eylül 1965 tarihli bu karar Nurculuğa ait kitapları muhtelif şahıslara okumanın veya vermenin, bu suretle nurculuk propagandası yapmanın Türk Ceza Kanununun 163 üncü maddesinde yazılı suçu teşkil ettiğini belirtmektedir.

Ceza Genel Kurulu kararına katılan Yüksek ve muhterem Hâkimlerin hepsi Ceza Hukuku sahasında temayüz etmiş, İslâm Dininin iman ve itikat ve ibadetle ilgili temel ve özelliklerini gayet iyi bilen, Anayasanın ve özel kanunların sağladığı vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine saygılı samimi kimselerdir. Esasen biz hukukçular için samimi ve hakiki iman sahibi bir insan makbul ve muteber insandır. Bu iman ister Tevratın, ister İncilin ve ister Kur'anın tanıdığı Allaha karşı olsun. Bütün bu kitapların getirdikleri itikat ve iman esas ve temellerinin, ibadet şekillerinin gayesi insanları kendisi, ailesi ve çevresi için zararlı olmaktan korumak onları faydalı bir hale getirmektir. Hukukun gayesi de budur. Hiç bir kimse dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz. Bunu elbet Yargıtay Hâkimleri bilir. Fakat hiç bir kimse Devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacı ile dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu 1960 devriminin getirdiği 1961 Anayasasının ihmaline hiç bir aydın Türkün müsaade ve müsamaha edemeyeceği temellerden biridir. Din, iman ve ibadet perdesi altında kendisine, ailesine, çevresine, milletine zararlı hareketler yapılıyorsa ve suçlar işleniyorsa bu hal dinin, din ve vicdan hürriyetinin kötüye kullanıldığını gösterir. Hukuk buna müdahale eder. Yargıtay Ceza Genel Kurulu Nur Risaleleri adı altında el yazması, taş basması, matbaa basması olarak ele geçen kitapları, bunların lehinde ve aleyhinde yazılmış broşürleri ve yazıları incelemiş yukarıda sözü edilen kararı vermiştir. Nur risaleleri ile ilgili bazı ceza kovuşturmaları beraetle neticelenmiş ise de ceza hukuku bakımından nerede ve ne zaman ve hangi şartlarla muhkem kaziyye bahis konusu olacağını ceza hukuku ile uğraşan hâkimler çok iyi bilirler. Ceza Genel Kurulu işbu kararda şu hususları belirtmektedir :

Nurculuğun kurucusu Nurslu Said yarı cahil, okuyup yazmasını bilmeyen bir adamdır. Bir zamanlar doğu bölgesinde şeyhlik faaliyetinde bulunmuş, İstanbulda siyasete atılmış, siyasî bir derneğin kurucuları arasına girmiş, 31 Mart vak'asından önce Derviş Vahdeti ile münasebet kurmuş, Volkan Gazetesindeki yazıları ile 31 Mart vak'asını körüklemiştir. O sıralarda Kürt Teali Cemiyetine girmiş, kürtleri Türkler aleyhine tahrike gayret etmiş, Cumhuriyet Devrindeki yazılariyle de memleketin birliğini bölücü faaliyet göstermiştir. Türkiyenin batılılaşmasına, millî şuurun uyanmasına yazılariyle ve hareketleriyle muhalefet etmek istemiştir. Türkiyenin kurtarıcısı ve kurucusu büyük Atatürk'ün inkilâpçı hareketlerini tasvip etmemiş, yazılariyle onu tahkir etmiş, reformu durdurmak istemiştir. Dini siyasete âlet ve Devletin dahilî emniyetini ihlâl

etmek suçlarından hapse mahkûm olmuş, cezasını çektikten sonra bir mahalde ikamete mecbur edilmiştir. Kendisi İslâm Dini ve itikadı ile bağdaşması mümkün olmayan fikirler ortaya atmış, iddialar ileri sürmüştür. Kendisine mucize derecesine varan kerametler izafe edilmektedir. Said Nursî siyasî toplumu ümmetçilik temeli üzerine kurmak istemektedir. Ona nazaran Atatürk Devrimleri dine aykırıdır. Bunlara muhalefet etmek lâzımdır. Nur Risaleleri müsbet ilmi inkâr etmekte, medenî icatları ise Kur'an ile izaha kalkışmakta ve yegâne ilmin Kur'an ilmi olduğunu, Kur'anı ise yalnız Nur Risalelerinin açıkladığını, bu Risaleler okunmakla Kur'an ilminin öğrenilmiş olacağını ileri sürmektedir. Nur Risalelerinin gerçek amaçlarına nüfuz edebilmek için bu konuda yazılmış eser ve yazıların tamamen gözden geçirilmesi lâzımdır. Nurculuk maddiyatı, tabiatı ve modern felsefeyi tamamen red ve bütün dünya saadetlerini insanlara haram etmektedir. Lâik bir Devlet düzeni şeriata aykırıdır. Lâiklik ile dinsizlik arasında bir fark yoktur. Reform ancak hristiyanlıkta mümkündür. Türk reformu hristiyan reformunun bir taklidinden ibarettir. İslâmiyet hiç bir reforma ihtiyaç göstermeyecek derecede mükemmeldir (İslâmiyetin inkişaf ve tekamül tarihinden habersiz görülmektedir). Yine Said Nursiye nazaran lâik Cumhuriyetçi düzen dini müthiş sademeye maruz bırakmıştır. Atatürk idaresi dehşetli âhir zamandır. Dinsizlik, komünistlik, ifsat komitelerinin faaliyet yıllarıdır. Devrim kanunları muvakkattır ve Hıristiyan kanunlarıdır. Kemalistler seviyesiz, anarşist kimselerdir. Devlet İslâm esaslarına göre kurulmalıdır. Devletin manevî şahsiyeti müslüman olması lâzımdır. Müslümanlara Kur'an dışında bir Anayasa lâzım değildir. Said Nursî milliyete ve milliyetçilik fikrine düşmandır. Milliyetçilik İslâm birliğine mânidir. Bu yol ile Bolşevizme ve Sosyalizme karşı mücadele edilemez. Bunlarla ancak İslâm ümmetçiliği mücadele edebilir. İslâmların ittihadı şarttır. İslâm milletinin saadeti yalnız islâmî hakikatlerle olabilir. İslâm Devletinin merkezi ve Mekkesi Arabistan Yarımadası olacaktır. İslâm dininde inkilâp yapılamaz. Devrimler islâmiyete aykırıdır. Çok kadınla evlenmek caiz ve şarttır. Aile saadeti ancak islâm şeriatı adabı dairesinde mümkün olabilir. Bankalar kapatılmalı, faiz yasak edilmelidir. Mirasta kadın ile erkeğe müsavi hisse verilemez. Kadının kocasından boşanma istemeye hakkı yoktur. Nursî hilâfet ve saltanatın kaldırılmasını hatırlıyarak teessür ve üzüntü duyduğunu neşir ve ilân etmektedir. Ona göre bu Devletin - yani Türkiye'nin - felâketi âlemî İslâmın müstakbel saadet ve hürriyeti ile telâfi edilecektir. Bu musibet İslâm kardeşliğini inkişaf ettirecektir. Bu cümleler Nur Risaleleri diye anılan kitaplardan mehaz gösterilmek suretiyle Genel Kurul ilâmına aynen alınmıştır. Görülüyor ki islâm kardeş-

liğini inkişaf ettireceği gerekçesiyle Türkiyenin felâket ve musibeti onda bir sevinç uyandırmıştır.

Kararda belirtilen hususlara devam ediyorum : Nurcular kendilerine Nur talebeleri adını vermektedirler. Nur talebesi olmak için bazı merasim yapılması ve bazı taahhütlerde bulunulması lâzımdır. Nur talebeleri bekâr kalmalıdırlar. Muhakkak evlenmek lâzım ise bir Nurcu ile evlenmelidirler. Nur Risalelerinde Kur'an ayetlerinin tefsirinde onların tahammül edemiyeceği tarzda batınî ve manevî manâlar verilmektedir. Samimi islâm inanışının reddettiği tevakuflar, cifir, ebçed hesaplariyle, hurufilik usulü ile Kur'anın manâlandırılmasına çalışılmış, gelecekten haber verilmeye kalkışılmıştır. Nur Risaleleri mukaddes kitaplar arasına katılmak istenmiş, Nurculara mahsus dualar tanzim olunmuş, bu suretle müslümanlar arasında dahi bir zümre meydana getirilmiştir. Bu risalelerde Türk Milleti arasında ırk esasına dayanan zümrecilik cereyanları teşvik edilmiştir. Risalelerle Türk Devletinin bağımsızlığını tenkis ve birliğini bozma yolunda hareketlerde bulunulmuş, devrimlerin ve devrim kanunlarının meşru olmadığı yazılıp telkin edilmiş, lâik bir Cumhuriyet kurduğu için Atatürk'e ağır tecavüzler yapılmış, bunları yaymak Türk Ceza Kanununun 163 üncü maddesini ihlâl eden bir suç teşkil etmiştir. Çok kadınla evlenmenin propagandasını yapmak, aile ve miras hukukunun şeriat hükümlerine tâbi olması lüzumunu açıkça yazıp telkin etmek, faizin yasak olduğunu, bankaların kapatılması gerektiğini ileri sürmek, Şer'iye Mahkemelerinin ihyasını istemek suretiyle de 163 üncü madde ihlâl olunmuştur. Cumhuriyetten önce yazılan Risaleler dahi yakın zamanlarda tekrar bastırılıp dağıtılmıştır. Bunlardan birinin ilk sahifesinde (bu müdafaayı bu asra daha muvafık gördük) denilerek o Risaledeki sözler bugün için dahi söylenmiş sayılmıştır. Bu nitelikteki Risaleleri okumak üzere halka verdikleri sabit olan sanıkların 163 üncü madde uyarınca cezalandırılmaları lâzımdır. Bu karar 15 sahifedir. Geniş açıklamaları ihtiva ediyor. Ben hülâsasını çıkardım.

***

Nurculuk gibi müslümanların çoğunluğu tarafından İslâm akideleri ile telifi mümkün olmadığı kabul edilen gerici ve sağcı cereyanlar yurt içinde çok tehlikeli bir hal almıştır. Aydın ve doğruyu gören vatandaşlarımın dikkat nazarlarını çekerim. Bu akımlara kapılan vatandaşlarımın mühim bir kısım saf ve temiz insanlardır. Allaha inanma ihtiyacı karşısında din bezirgânlarının ağlarına düşmüşler ve yollarını sapıtmışlardır. Bunları kurtarmak lâzımdır.

Gerçekten bu gerici akımlar toplumu Ortaçağın başlarına itmekte bir kısmı ise vatandaşlar arasında ırk bakımından hizipler yaratmak, reformcu dinamizmi önlemek istemektedir. Bizim vazifemiz Türkiyeyi din ve şeriat oyunlarına sahne olmaktan korumak, gericiliği önlemek, devrimleri aynı canlılık ile ayakta tutmak, yalnız müsbet ilim metodları üzerinde yürütmektir. (En hakiki mürşit ilimdir.) Atatürk'ün ölümünden itibaren 30 seneye yakın bir zaman geçmiştir. Bunları burada tekrar etmek lüzumunu duymak çok hazindir. Dindar görünmenin komünistliği önleyeceği iddiası da boştur. Milyonlarca köyü müslüman topluluğunun demir perde gerisinde yaşadığı bir hakikattir. Fakat milliyet duygusunun zayıflaması, millî bütünlüğün çözülmesi, ister ırk, ister din, ister servet bakımından olsun herhangi bir sebeple vatandaşlar arasında ikilik şuurunun uyandırılması, fukaralık ve zaruretin artması, müsbet ilimden yana cehalet komünizm için en müsait bir ortamdır. Bu şartları haiz ve fakat çoğunluğu dindar insanların teşkil ettiği ortama komünizm din kılığı altında nüfuz etmeğe çalışır. Bunu hiç unutmamak lâzımdır.

Büyük inkilâpçı Atatürk'ün şu sözlerini hatırdan çıkarmamalıdır :

Türk genci İnkilâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Rejimi ve inkilâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır demiyecektir. Hemen müdahale edecektir. Ve kendisi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç; polis henüz inkilâp ve cumhüriyetin polisi değildir diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek; demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lâzım diyecek. Onu hapse atacaklar; kanun yolundan itirazını yapmakla beraber meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışılmasını, kayırılmasını istemeyecek diyecek ki : Ben iman ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız gelmiş isem bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir. İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği...

***

Rahat uyu Atatürk; bugün böyle aydın bir Türk gençliği yetişmiştir. Senin dediğin gibi; adliyemizin emin olduğun yüksek iktidarı sayesinde Cumhuriyet; mukadder tekâmülü takip etmekte türlü şekil ve kis-

254

vedeki tecavüzlere karşı vatandaşın hukukunu ve memleketin nizamını masun tutmaktadır.

***

Yeni adalet yılının Türk Milletine uğurlu ve adalet hizmetinde bulunanlara başarılı olmasını diler, hepinize en candan saygılarımı sunarım.

İNCELEMELER

ADLÎ İSBAT VE TAPULAMA KANUNU

Yazan : Mustafa ÇENBERCİ

(Yargıtay Üyesi)

I. Giriş

766 sayılı Tapulama Kanunu, isbat hukukuyla ilgili olmak üzere, bir çok özel nitelikteki hükmü kapsamaktadır. Tapulama Kanununda doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak isbatı ilgilendiren hükümlerin başlıcaları, 32, 33, 34, 35, 52, 53, 54, 55, 60 ve 63 üncü maddelerde yer almış bulunmaktadırlar (1). **Bu hükümler, iptal edilen 509 sayılı Tapulama Kanunundan, hiç bir değişikliğe uğratılmaksızın, alınmışlardır.** Madde numaraları, hatta maddelerin Hükûmet Gerekçelerindeki açıklamaları, her iki kanunda da, aynidir. Bu sebeble, 509 sayılı Tapulama Kanunuyla ilgili T. B. M. M. çalışmaları ve Yargıtay kararları, bugün için de değer ve etkilerinden hiç bir şey yitirmemişlerdir. (2)

Tapulama Kanunumuzun isbatla ilgili hükümlerine hâkim olan düşünce ve düzenleme biçimi, geniş ölçüde, genel hükümlerden ayrılmaktadır. Bu ayrılış, 509 sayılı Tapulama Kanunu dolayısıyla, en acı tenkitlerin konusu olmuştur (3). Hatta, anılan hükümlerin «mülkiyetin tesbiti

---

(1) Görülüyor ki kanunun isbatla ilgili hükümleri, çeşitli yerlerine serpilmişlerdir. Ayrıca bu maddelerden büyük bir kesimi, aynı zamanda, isbatla doğrudan doğruya ilgisi olmıyan yönleri de düzenlenmektedirler. Aynı hukuk müessesesine ilişkin hükümlerin, gerçek bir zorunluk bulunmadıkça, kanunun başka başka yerlerine dağıtılmaları ve isbat dışında kalan konularla birlikte aynı madde içinde ifade olunmaları, herhalde, başarılı bir düzenlemenin belirtisi olmasa gerektir.

(2) İncelememizde, bu nedenle, bunlardan en geniş ölçüde yararlanma cihetine gidilecektir.

(3) T. B. M. M. içi konuşmalar da çok hararetli geçmiştir. Bu hususta fikir edinmek için bkz. : MMTD., D : I, C: T: 2, B: 97, Sh. 234 vd. 252 vd.

prosedürü» ile birlikte, tutarlı bir toprak reformunu engelleyici ve toprak ağalığını ise, güçlendirici bir nitelik taşıdığı görüşü savunulmuştur (4). Hatırlayalım ki 509 sayılı Tapulama Kanununun iptali istenilen hükümleri arasında, 32/C, 33/II, 52 ve 53 üncü maddeler de vardır (5).

İlâve edelim ki isbat yönünden kanunda öngörülmüş hükümler, bu konuya ilişkin bütün sorunları aydınlatacak genişlikte değildirler. Boşluklar, bizzat Tapulama Kanunu, m. 58 in açık işareti (6) ya da «Özel kanunda açık hüküm olmıyan durumlarda, genel kanundaki hüküm uygulanır» (7) yolundaki temel kural gereğince genel niteliktcki kanunlarla, özellikle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanuniyle doldurulmak gerekir (8).

Bütün bu açıklamalar, konunun önemini, yeter derecede belirtmektedir. Fakat ayni zamanlarda bu hususta yapılacak bir incelemenin, ge-

---

(4) ACEMOĞLU K.: Tapulama Kanununun Toprak Reformuna Tesiri, Cumhuriyet Gazetesi, 27/11/1965 tarih, 14546 s., sh. 2. Aynı konu üzerinde Senatoda ısrarla duranlardan biri de, Tabiî Senatör Ahmet Yıldız'dır. Sonradan Tapulama Kanununa ilişkin hukuk edebiyatında ün kazanmış şu sözler «daha sonra bu toprakları kim elde ediyor? Topraksız çiftçi elde ediyorsa, helâl olsun. Ama biliyorsunuz ki, bu arslanların oynadığı bir arenada kuzulara verilen ufacık bir parçadan ibarettir» sözleri, O'na aittir (CSTD., D: I, C: 21, T: 3, B: 87, Sh: 483). Krşz.: REİSOĞLU, Safa: Tapulama Kanunu, Milliyet Gazetesi, 28/6/1966 T., Sh: 2.

(5) Bkz.: Anayasa Mahkemesi Kararı, 16/11/1965 T., 964/38 E., 965/59 K, dâvanın konusu (Resmî Gazete, 12/1/1966 tarıh, 12200 s.).

(6) Tapulama Kanunu, m. 58 e göre «Bu kanunun tatbikatında ayrıca açıklık bulunmıyan hallerde şifahî muhakeme usulü uygulanır». Sözlü yargılama usuli, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun altıncı bölümünde (babında) düzenlenmiştir. Bu bölümde, isbata ilişkin bazı hükümler de vardır. (Örneğin 484, 486 ve 487 nci maddeler). Boşluklar için, m. 473, f. 2 ile ikinci bölüme yollama yapılmıştır. İkinci bölüm, (Deliller ve ikamesi) ni de kapsamaktadır.

Adalet Bakanlığınca hazırlanmakta olan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun başlığının ve bazı maddelerinin değiştirilmesine, bazı maddelerinin kaldırılmasına, bu kanuna bazı madde ve fıkralar eklenmesine dair kanun tasarısı) nda sözlü yargılama usulü kaldırılmıştır.

(7) Nitekim bu yöne, 509 sayılı Tapulama Kanununun Senatodaki konuşmaları sırasında, Senato Geçici Komisyon Başkanı da, değinmiştir: «..... Burada hüküm olmayan konuda, Medenî Kanunun veyahut Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun hükümleri tatbik edilecektir. Bunun burada tasrihine lüzum yoktur... Prensip olarak, bu gibi atıflar, umumî kanunlara yapılmaz. Fakat bu kanunlar tatbik olunur» (CSTD., D: 1, C: 14, T: 2, B: 112, Sh: 428).

Yargıtay'ın da görüşü bu yoldadır. Bkz.: HGK., 30/9/1964 tarih, 848/D-4 E, 598 K.

757

nel hükümler temeli üzerinde inşa edilmesi zorunluğunu da göstermektedir.

II. Genel olarak adlî isbat

A — Adlî İsbatın Önemi :

BENTHAM, «Yargılama sanatı, isbat sanatıdır» derken (9), büyük bir gerçeğe işaret etmiş oluyordu. Gerçekten inkâr, ya da ihlâl edilen bir hakkın hukukça korunması, o hakka ilişkin maddî olayın yargı gücü önünde isbat edilmiş bulunmasına bağlıdır. Bu anlamda isbat edilemiyen bir hak, amelî bakımdan, yok demektir (10). Bunun içindir ki «Mahkeme önünde sabit olmayan şey, yok farzolunur» denmiştir (11) (12).

B — Adlî İsbat ve Delil Kavramları :

1) Adlî isbat kavramı :

İsbat, basit ve yalın deyimiyle, hâkimi, iddia ve savunmanın esasını teşkil eden olayların doğruluğuna inandırmaktır. Şu duruma göre adlî isbatın konusu, sadece maddî olaylardır; yoksa, hukukî olaylar (hukukî sebepler) değildir (13). Fakat adlî isbatın sınırları, bundan ibaret bulunmamaktadır; Herşeyden önce isbatı gerekli maddî olay, dâvanın çözümlenmesine etkili olmak gerekir (HUMK. m. 238, f. 1). Bundan başka, taraflar, bu maddî olay bakımından, uyuşmazlık halinde bulunma-

---

(8) Hatırlamak gerekir ki «Hususî kanunla umumî kanun çelişmesi hailnde hususî kanun uygulanır» (Yargıtay 7. HD., 8/11/1965 T., 4968 E., 6316 K.).

(9) ANSAY, S. Şakir : Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara, 1960, yedinci baskı, Sh: 254 den naklen.

(10) BELGESAY, M. Reşit : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C: 2, ikinci baskı, İstanbul, Sh: 1; KARAFAKİH, İ. Hakkı : Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara, 1952, Sh: 164.

(11) FABREGUETTES, M. P. : Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, Ankara, 1945 (Adalet Bakanlığı yayınlarından), Sh: 212, dipn. 7.

(12) İsbat, özellikle Tapulama Kanunundan doğan uyuşmazlıklarda büyük önem taşımaktadır. Zira, bu çeşit dâvalarda, maddî olayın belirtilmesi, bu olaya uygulanacak hukuk kuralına oranla, çok daha fazla bir çetinlik göstermektedir. Hatırlayalım ki Tapulama Kanunuyla ilgili dâvalarda Yargıtay bozma kararlarının yarıdan çoğu, isbat hukukuna ilişkin bulunmaktadır.

(13) Hâkim, HUMK. m. 76 gereğince, hukukî kuralları bilmek ve doğrudan doğruya (görevden ötürü, re'sen) uygulamakla yükümlüdür. Bu kuralın istisnası, gene aynı maddede gösterilmiştir.

758

lıdırlar (HUMK. m. 238, f. 1). Kanunun deyimiyle «Maruf ve meşhur olan veya ikrar olunan hususlar münazaalı sayılmaz» (HUMK. 238, f. 2) (14).

Deney kuralları (Tecrübe kaideleri) da adlî İsbatın konusu dışında kabul edilmektedirler (15).

Bir yönün isbat edilmiş sayılabilmesi için, hâkimin, onun varlığına inanç getirmesi, gerekli ve yeterlidir. Adlî isbatta, niteliği itibariyle, riyazî kesinlik aranmaz.

2) **Delil kavramı :**

Delil, varlığında uyuşulamıyan bir olayın İsbatı için başvurulan araçtır (vasıtadır) : İkrar, senet, yemin... tanıklık gibi.

Türk hukuk uygulamasında kullanılagelen «beyyine, isbat vasıtası, sübut sebepleri, esbab-ı sübutiye, sübut vasıtası» sözleri, delil anlamına gelir (16). **Prof. İsmet Sungurbey** tarafından hazırlanan «Medenî Hukuk Terimleri Sözlüğü» nde isbat ve anlamdaşı beyyine karşılığında t a n ı t, delil karşılığında ise, k a n ı t deyimleri kullanılmış bulunmaktadır (17).

C — Türk hukukunda kabul edilen delil sistemi :

Delil sistemleri, tarihî akış içerisinde, büyük gelişme göstermişlerdir (18). Modern hukukta genel olarak **hâkim sistem,** kanunî ve takdirî (serbest) delil sistemlerinin kaynaştırılmasıyla husule gelen **karma sistemdir.** Nitekim HUMK. nunda da bu karma sistemin kabul edildiği gözlemlenmektedir. Fakat Türk kanun koyucusu, Tapulama Kanununda bu eğilimden ayrılmış; Tapulama Kanununun ilerde açık-

---

(14) BILGE, Necip : Medenî Yargılama Hukuku, Ankara, 1965, Sh: 361 : «Herkesin bildiği farzolunan vâkıalar, meşhur ve mâruf sayılır».

(15) KARAFAKİH'e göre deney kuralları «tarafların dermeyan ettikleri vâkıalardan değil, hâkimin aynı şartlar içinde tekevvün eden diğer bir çok vâkıalardan edindiği bilgi ve yaptığı istikra neticesinde elde ettiği kanaatlardır» (Sge., Sh: 167).

(16) TÜRK HUKUK KURUMU : Türk Hukuk Lûgatı, 1944, Ankara, Sh: 66, Delil maddesi; ANSAY, k a n ı t kelimesini de kullanmıştır (Sge., Sh: 252); B e y y i n e kelimesinin farklı kullanılışı bakımından, bkz. : KARAFAKİH, sge., sh: 165.

(17) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1966.

(18) Geniş açıklama için, bkz. : BELGESAY : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, I, İsbat Teorisi, üçüncü cilt, üçüncü baskı, İstanbul, 1950, sh: 45 vd.; TANER, Tahir : Ceza Muhakemeleri Usulü, sh: 134 vd.

759

lanacak 32 ve 33 üncü maddelerindeki durumlar ayrık olmak üzere, «takdirî delil» sistemini benimsemiştir (Tapulama Kanunu, m. 53 ve 54).

D — Kısaca kanunî ve takdirî deliller:

Kanunî delil, hüküm ve şartları kanunla düzenlenmiş ve hâkimin takdiriyle etkiliyemediği delillerdir: İkrar, kesin hüküm, senet ve yemin gibi (19). Hâkim, kanunî delille bağlıdır. Şu anlamda ki, şartları ve hükümleriyle var olan kanunî delili, takdir etmek yetkisini haiz değildir ve onların ilişkin bulundukları olayların doğruluğunu kabul zorundadır. Bu nedenle, kanunî delile kesin delil de denmiştir (20) (21).

Takdirî delil (serbest delil) ise, uyuşmazlık konusu olayın doğruluğu hususunda hâkimi inandırmağa yarıyan ve onun tarafından serbestçe takdir olunabilen her çeşit araçtır (vasıtadır): Tanıklık, bilirkişi düşüncesi, keşif ve «hususî hüküm sebebleri» gibi. Hâkim, takdirî delilleri serbestçe takdir edebildiği için, onlarla bağlı değildir.

Fakat hâkimin delilleri serbestçe takdir etmesi, hiç bir suretle, fantazisine ve duygularına göre delilleri değerlendirmesi anlamına gelmez. Yargıtay, hâkimin bu takdirini, kontrol yetkisine sahiptir (22).

Takdirî delil sistemindeki keyfilik tehlikesi, kanunî delil sisteminde yoktur. Fakat kanunî delil sistemi, her zaman için hakkın gerçekleşmesine imkân vermemek gibi önemli bir sakıncayı da bünyesinde taşımaktadır.

E — İsbat Yükü (İsbat Külfeti, Beyyine Külfeti)

---

(19) İkrar ve yemin bakımından, bkz.: POSTACIOĞLU, E. İlhan: Medenî Usul Hukuku Dersleri, İstanbul, 1962, sh: 407; BİLGE, sge., sh: 362.

(20) ÇENBERCİ, Mustafa: Gayrimenkul Satış Vaadi, Ankara, 1966, sh: 118: ÇENBERCİ, Mustafa: Hukuk Dâvalarında Kesin Hüküm, sh: 19, dipn. 24; BİLGE, sge., sh: 362.

(21) Yargıtay, terimler konusunda gerekli titizliği göstermemektedir. Örneğin, bazı kez, takdirî deliller hakkında kesin delil kelimesini kullanmaktadır. (Bkz.: ÇENBERCİ, Hukuk Dâvalarında Kesin Hüküm, Sh: 37, 38).

(22) Fakat Yüksek Mahkemenin, bazı kez, bu yetkiyi bizzat delilleri takdir etme derecesine çıkardığı görülmektedir. HGK. na ait bazı kararlarda «Kurulumuzca edinilen vicdanî kanıya göre» ibarelerinin yer alışı, bunu göstermektedir.

1) Genel olarak:

Bütün bu açıklamalar, bizi, şu mukadder soruyla karşı karşıya getirmektedir: Taraflardan birisinin iddia, diğerinin ise inkâr eylediği maddî olaya ilişkin gerçek durum kimin tarafından isbat olunacaktır? Daha teknik bir söyleyişle, taraflardan hangisi isbatla yükümlüdür? Doktrinde ve uygulamada, isbat yükü (beyyine külfeti, isbat külfeti) diye adlandırılan (23) bu yön, itiraf etmek gerekir ki, isbat hukukunun en çetin sorunlarından birini teşkil etmektedir.

İlâve edelim ki isbat yükü, yüküm (mükellefiyet) anlamına gelmez. Burada, söz konusu durum, şudur: İsbat yükü kendisine düşen taraf, iddiasına konu olan olayı isbat edememesi halinde, mahkeme, o olayın varlığını kabul etmiyecek, ona ilişkin isteğin reddi cihetine gidecektir (24).

2) İsbat yükünün dağıtımında genel kural:

Türk kanun koyucusu, isbat yükünün dağıtımı sorununu, bir maddî hukuk sorunu olarak düzenlenmiştir (25) (26). Bu düzenlemede, Medenî Kanunun 6' ncı maddesi, bir temel kural değer ve niteliğini taşımaktadır. Anılan maddede aynen: «Kanun, hilâfını emretmedikçe, iki taraftan herbiri müddeasını (27) isbata mecburdur» (28) hükmü yer almıştır. Türk ve İsviçre hukuk bilginleri, 6'ıncı maddenin isbat yükünün dağıtımı sorununu tam olarak çözümlemekten uzak bulunduğu konusunda oybirliği halindedirler. **EGGER**, bu nedenle, maddenin yoruma, kayıtla-

---

(23) SUNGURBEY, Tanıt yükü demektedir (Sge., sh: 7, 77, bu sahifelerdeki sırasıyla (Beyyine), (İsbat) ve (Tanıt) maddelerine bkz.

(24) EGGER, A.: İsviçre Medenî Kanunu Şerhi, Giriş ve Kişinin Hukuku (ÇRENIS, V. çevirisi), Ankara, 1947, sh: 126.

(25) Bunun doğal sonucu, yabancı hukukun uygulandığı durumlarda, isbat yükünün kime ait olduğu sorunu, o yabancı hukuka göre tâyin olunur.

(26) BİLGE, «Nenin isbat edilmesi gerektiği meselesinin maddî hukuka ve fakat kimin isbat etmesi gerektiği hususunun da yargılama hukukuna ait olduğu» kanısındadır (sge., sh: 366, 367).

(27) Mecelle, 1614 e göre, «Müddea, müddeinin dâva eylediği şeydir ki müddeabih dahi denilir». BİLGE, maddedeki müddea teriminin bellisiz (müphem) olduğuna değinmekte, bu terimden maksadın «Mehaz kanunda ifade edildiği gibi, istidlâl edilmek istenen hakkın dayandığı vâkıalar olmak» gerektiğini belirtmektedir (sge., sh: 367). ANSAY ise, müddeayı, iddia ve def'e dayanak olaylar anlamında alır (sge., sh: 254).

(28) Mecellede de aynı esas, hâkimdi. Bkz.: Mecelle, m. 76.

261

malara, istisnalara ve tamamlamalara muhtaç olduğunu söyler (29) (30).

3) İsbat yükünün dağıtımına ilişkin diğer esaslar :

6'ıncı maddenin anlaşılmasında ve isbat yükünün uygulanmasında, bazı esasların gözönünde tutulmasında, zorunluk vardır :

a — Normalin tersini iddia :

Genel olarak olayların olağan yürüyüşüne uygun (normal ve mutad) olanın tersini iddia eden, bu iddiasını isbatla yükümlüdür. Zira, aslolan bir şeyin görünüşüne uygun bulunduğudur. Mecelle'nin diliyle söylemek gerekirse, «Beyyine hilâf-ı zahiri isbat için ve yemin aslı ipka içindir» (31). Dikkate değer ki Tapulama Kanununun gerekçesinde de ayni düşünce hâkimdir (32). Bu esasın zorunlu kıldığı sonuç, olayların olağan yürüyüşüne (normal ve mutada) dayanan tarafın bu iddiasını isbatla yükümlü tutulamıyacağıdır. Yargıtayımıza göre de «Medenî Kanunun'un 6 ncı maddesi hükmünce, kural niteliğinde bulunan, diğer deyimle, olağan nitelikte bulunan durumu iddia eden kimsenin onu isbat etmesi gerekmez. Ancak kurala aykırı bir durumu iddia eden kimse, onu isbatla yükümlü tutulur» (33). Fakat ne var ki Yüksek Mahkeme'nin bütün kararları bu doğrultuda gözükmemektedir. Yüksek Mahkeme'nin özellikle 26/5/1954 gün, 7/17 ve 15/5/1957 gün, 2/11 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının etkisi altında kalarak anılan esastan ayrıldığı da gözlemlenmektedir (34) (35).

b — İsbat yükünün kime ait olduğunun kanun tarafından gösterilmesi :

Kanun, bir çok durumda, isbat yükünün taraflardan hangisine düştüğünü, açık olarak göstermiştir. Örneğin, Medenî Kanun m. 28, f. I'e gö-

---

(29) EGGER, sge., sh: 129.

(30) POSTACIOĞLU, ünlü hukukçu GENY'nin belirli formüllere bağlanması imkânsız konular arasına isbat yükünün dağıtımına yarayacak kuralları da dahil ettiğini söyler (sge., sh: 388).

(31) Mecelle, m. 77.

(32) Hükûmet Gerekçesi, m. 32 ye ilişkin açıklama, son cümle.

(33) Yargıtay HGK., 23/12/1964 tarih, 1252/D-9 E., 751 K. Aynı hukukî esas, Yarg. 7. HD. nin 24/9/1965 gün ve 4055 E., 5330 K. sayılı kararıyle Yarg. TD. nın 15/10/1964 gün ve 2278 E., 3094 K. sayılı kararlarında da belirtilmiştir.

(34) Ezcümle : Yarg. 1. HD., 6/7/1965 tarih, 2409 E., 4381 K.

(35) 15/5/1957 günlü Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının eleştirisi için, bkz. : SUNGURBEY : Medenî Hukuk Eleştirileri, İstanbul, 1963, sh: 35 vd.

762

re, «Bir hakkın kullanılması için, bir kimsenin vücudunu yahut öldüğünü yahut muayyen bir zamanda veya diğer bir şahsın vefatında sağ bulunduğunu iddia eden kimse, iddiasını isbata mecburdur» (36 a).

Derhal işaret edelim ki bütün bu durumlarda isbat yükü, genel kural söz konusu olmaksızın, kanunda yazılı kimseye ait olacaktır.

c — **Karineler :**

Kanun, diğer bir çok durumda ise, bazı karineler koyarak, isbat yükünün aidiyeti sorununu dolaylı olarak belirtme yoluna gitmiştir. Ezcümle Medenî Kanun, m. 898 e göre taşınmaz mallarda zilyed, o taşınmaz malın maliki sayılır (37). Medenî Kanun, m. 899' daysa, kanun; karine terimini kullanarak ve karine kavramına da ışık tutarak zilyedliğe ilişkin bir başka hak karinesinden söz etmektedir.

Görülüyor ki bütün bu durumlarda bizzat kanun koyucu, belli olaylardan belli olmıyan diğer bazı olayların varlığı sonucuna ulaşmaktadır ki buna k a n u n î k a r i n e denmektedir. Böyle hallerde belli olan birinci olaya dayanan taraf, belli olmıyan, fakat birinci olaydan dolayı var sayılan olayı isbatla yükümlü değildir. Zira, bu sonuncu olay, diğer tarafça tersi isbat edilmedikçe, kanıtlanmış sayılmaktadır.

Kanunî karinelerden bir kesimi, Medenî Kanun, m. 928 de olduğu gibi, kesin bir nitelik taşır. Anılan maddenin 3 üncü cümlesinde öngörülen açıklık ilkesine (Aleniyet prensibine) göre (38), «Kimse, tapu sicilinde mukayyet olan bir keyfiyetin kendisine meçhul olduğu yolunda bir iddia dermeyan edemez».

Doktrinde, kanunî karinelerin bu iki çeşidi arasındaki mahiyet ayrılığı göz önünde tutularak, ilk kez sözü edilenlere «âdi (basit) karine»; ikincilere ise, «kesin karine» denmektedir (39). Kesin karinenin söz konusu bulunduğu durumlarda, hâkimin takdir ve tarafların aksini isbat yetkileri bulunmamaktadır.

---

(36) Esasen maddenin kenar başlığı (Sağlığın ve ölümün isbatı. I. Beyyine (külfeti) dir.

(36 a) Tapulama Kanununun 32/C maddesinde de isbat yükünün kime ait olduğu açıkça belirtilmiştir.

(37) Bu hususta geniş açıklama için, bkz.: REİSOĞLU, Safa: Türk Eşya Hukuku, C. I, Ankara, 1965, sh: 16, 55 vd. ve özellikle, 59 vd.

(38) REİSOĞLU, sge., 94.

(39) BİLGE: sge., sh: 371, 372; KURU: sge., sh: 257; ANSAY, sge., sh: 264, 265; KARAFAKİH, sge., sh: 171.

Nihayet ekliyelim ki karineler, söylenenlerden ibaret değildirler. Bir de eylemli, doğal «fiilî, tabiî» karineler vardır. Burada da belli olaylardan belli olmayan olaylara ulaşılmaktadır. Ancak ne var ki bunu yapan hâkimdir. Bu hususta hâkimin rehberi, mantık kuralları ve genel hayat deneyleridir. Bir yerde duman varsa, orada, ateşin de varolduğu sonucuna varılır. Bu «Ateş olmayan yerden duman çıkmaz» şeklindeki atasözünde ifadesini bulan uzun bir gözlem ve deneme sonucuna dayanmaktadır (40). İlk olay (burada, duman olayı), eğer çekişmeli değil, ya da iddia eden tarafından kanıtlanmışsa, iddia eden; ikinci olayı (burada, ateş olayını) isbatla yükümlü tutulamaz. İkinci olayın varolmadığını isbat, diğer tarafa düşer (41).

d — Olumsuz eylemler (menfi fiiller) :

Bugün olumsuz eylemlerin de isbatı caiz görülmektedir. Bizzat kanun koyucu, bazı durumlarda, açık sosyal nedenlerle, olumsuz eylemin isbatını, onu iddia eden tarafa yüklemiştir. Meselâ, taşıyıcı ve motorlu taşıt kullanan sorumluluktan kurtulabilmek için, kusursuzluğunu isbat zorundadır (Türk Ticaret Kanunu, m. 806, f. 2, c. 3; Karayolları Trafik Kanunu, m. 50 f. 2).

Kanunun açıkça işarette bulunmadığı durumlarda, olumsuz eylemlerin isbatı yönünden, afakî iyiniyet kuralları göz önünde tutulmak gerekir. Esasen afakî iyiniyet kuralı, isbat yükünün dağıtımında, genel bir role sahiptir (42). Bu sebeple delil tedarikinin kolaylığı bakımından, kural olarak, olumsuz eylemlerin değil, olumlu eylemlerin isbatı gerekecektir (43).

f — Karşı Delil :

Hasım taraf, isbatla yükümlü tarafın delillerine karşı delil getirmek hakkına sahiptir (HUMK. m. 239). Bu delillere hukuk edebiyatında karşı delil (mukabil delil) denir. Bu deliller, asıl delillerin niteliğinde olmak gerekir. Yüksek Mahkeme, karşı delil için diğer tarafın

---

(40) KARAFAKİH, sge., sh: 171; ayrıca, bkz.: AKSOY, Ömer Asım : Atasözleri ve Deyimler, Ankara, 1965, sh: 86, m. 267. Aynı anlamda bir atasözü de «Perşembenin gelişi, Çarşambadan bellidir». (Son kez anılan eser, sh: 126, m. 1308).

(41) Krşz.: BİLGE, sge., sh: 371; KURU, sge., sh: 257.

(42) BİLGE, sge., sh: 369.

(43) BİLGE, sge., sh: 369.

264

delil göstermesini, doğru bulmamıştır (44). Gerçekten bunu doğru bulmak, kararda da belirtildiği üzere, sonu gelmez isbat imkânlarının tanınması anlamına gelecektir. Mahkeme, delil ve karşı delili birlikte değerlendirecek, gerçeğe varacaktır. Dâvanın, isbatla yükümlü bulunan tarafın yararına karşı delille isbat edilmiş sayılmasına bir engel yoktur. Fakat dâva, karşı delile rağmen de aydınlanmamışsa, isbat yüküne ilişkin esaslarla çözümlenecektir. Zira, karşı delil getirmek, başlı başına isbat yükünün aidiyeti sorununa etkili değildir.

g — **Delillerin Sunuluş ve İncelenişleri :**

Özel hukuk alanına ilişkin dâvalarda, kural olarak, **dâva malzemesinin taraflarca hazırlanması ilkesi «ihzar prensibi»** hâkim bulunmaktadır (45). **Doğrudan doğruya araştırma ilkesiyse (re'sen tahkik prensibi)** istisna teşkil eder (46). Deliller, ilk kez anılan ilkenin söz konusu bulunduğu hallerde, bu ilkenin doğal bir sonucu olarak, bazı yönler ayrık olmak üzere, taraflarca gösterilir.

İlerde görüleceği üzere Tapulama Kanunu, delillerin sunuluş ve incelenişleri yönünden, geniş ölçüde genel hükümlerden ayrılır.

Fakat hâkim, uyuşmazlığın maddî olayların belirtilmesi yönünde toplandığı bütün durumlarda, şu sorulara cevap araştırmak zorundadır : Uyuşmazlığın çözümlenmesi bakımından hangi maddî olayların isbatı gereklidir? Tümü mü, yoksa, sadece bir kesimi mi? Eğer, sadece bir kesimiyse, bunlar hangileridir? İsbatı gerekli bu yönler, hangi tarafca hangi çeşit delille isbat edilmelidir? Bir başka deyişle, anılan delillerden hangisiyle isbat cihetine gidilecek; isbat yükü, kime ait olacaktır? Nihayet hâkim, bilinçli dâva yürütmenin bir gereği olarak, şu soruyu dahi kendisine yöneltmelidir : Dâva, serbest tasarrufa bağlı dâvalardan mıdır (47)? Hangi ilke, dâva malzemesinin taraflarca hazırlanması ilkesi mi,

---

(44) Yarg. HGK., 5/12/1962 tarih, T/87 E., 50 K. : «... (Usulün) 239 uncu maddeye dayanılarak isbatına girişilen bir durumun aksini isbat etmeye (ise) söz konusu 239 uncu madde hükmü engeldir. Bunun böyle olmadığının düşünülmemesi ısrar kararında da belirtildiği üzere sonu gelmez isbat imkânlarının tanınması gibi tuhaf bir durum meydana getirir».

(45) Bu ilke için, bkz. : ANSAY, sge., sh: 148; BİLGE, sge., sh: 230 vd.; KURU, sge., sh: 239 vd.

(46) Bkz. : ANSAY, sge., sh: 148; KURU, sge., sh: 240.

(47) Tasarruf ilkesi, dâva malzemesinin taraflarca hazırlanması ilkesinden ayrı bir kimlik taşımaktadır. Bu ilke için, bkz. : ANSAY, sge., sh: 148; özellikle, BİLGE, sge., sh: 232.

265

yoksa, doğrudan doğruya araştırma ilkesi mi uygulanacaktır? Bu yönü, daha yalın bir deyimle, şöyle ifade etmek mümkündür : Hâkimin bizzat kendisi de delil topluyabilecek midir? Topluyabilecekse, bunun kapsam ve sınırı nedir (42)?

Hâkim, bu doğrultuda yürüteceği incelemesinde, şu temel ilkeyi de gözden ırak tutmamak gereğini duyacaktır : Taraflar arasında, adlî isbat bakımından dahi, «Herkes, kanun önünde eşittir» yolundaki Anayasa hükmü gereğince, **eşitlik ilkesi** hâkimdir. Yargıtayımızın bir kararı (49), bu ilkenin somut olaylara uygulanması yönünden önemlidir. Bu karara göre, «Dâva, bir kül teşkil eder. **Bir dâvada delil konusunda kabul edilen ilkeler, dâvacı ve dâvalı tarafın eşitlik esasları gözönünde bulundurularak uygulanır».** Şu hale göre, mahkeme uygulamasında gözlemlenen (müşahede edilen) durumun tersine olarak, resmî kuruluşlara, kişiler karşısında bir üstünlük tanımak mümkün bulunmamaktadır. Nasıl, gerçek ve tüzel kişilerin söz ve yazıları, kural olarak, kendi yararlarına delil olamıyorsa (50), resmî kuruluşların yazıları ve kayıtları da, kendi yararlarına delil olmaz. Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi, kanımızca, gayet yerinde olarak, tekel idaresine ait kayıtları, kendisinin taraf olduğu dâvada, kendi yararına delil olarak kabul etmemiştir (51).

III. 766 Sayılı Tapulama Kanunu Bakımından İsbat

A — Tapulama Kanununun Kabul Ettiği Delil Sistemi :

1 — Sistemi koyan madde :

766 sayılı Tapulama Kanunu'nun **«Deliller»** kenar başlığını taşıyan 53 üncü maddesi hükmüne göre, «Beşinci bölümdeki esasların uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklarda 33 üncü maddenin 4 üncü fıkrası hükmü saklı kalmak şartıyla her türlü delile dayanılarak hüküm verilebilir. Yeniden ölçme veya tapulama plânında değişiklik yapmak gerekti-

(48) Bu hususta amelî yönden çok yararlı bir açıklama olarak, bkz. : ÖKTEM, İmran : Temyiz Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi Emsal Kararları ve Usul Hakkında Bir Kaç Söz, İstanbul, 1953, sh: 45.

(49) Yarg. 3. HD., 17/2/1966 tarih, 1429 E., 1137 K (ÇENBERCİ, Gayrimenkul Satış Vaadi, sh: 294, dipn. 11).

(50) Kanun, bazı şartlarla, ticarî defterleri, sahibi yararına delil saymıştır. Fakat aslında, burada, eşitlik ilkesine bir aykırılık bulunmamaktadır. Bu hususta, bkz. : OLGAÇ, Senai - ÇENBERCİ, Mustafa : İsbat Hukuku Yönünden Ticarî Defterler, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Mart 1965, C: II, sh: 102 vd.

(51) Yarg. 4. HD., 13/9/1958 tarih, 470 E., 5588 K.

766

ği hallerde bu işlem mahkemece tapulamada uygulanan fennî usullere göre tapu fen memuruna veya kadastro veyahut tapulama fen elemanına yaptırılır». Şu hale göre anılan kanuna ilişkin dâvalarda, takdirî delil (serbest delil) sistemi yürürlükte olacaktır. Bu yön, özellikle maddedeki « ..... **her türlü delile dayanılarak hüküm verilebilir**» sözlerinden, açık ve kesin surette anlaşılmaktadır (52) (53). Diğer taraftan Tapulama Kanununun «**Hâkimin takdiri**» kenar başlıklı 54 üncü maddesinin 1 ve 2 nci cümlelerinde yer alan «**Hâkim, delilleri serbestçe takdir etmek yetkisini haizdir** ..... **Tahkikattan elde edeceği kanaata göre** ..... **karar vermek (le) mükelleftir**» (54) sözleri de, bu yönü başkaca doğrulamaktadır (55).

Derhal ilâve edelim ki, bu genel kurala rağmen, Tapulama Kanununun diğer maddelerinde de takdirî delil sistemine ilişkin hükümlerin öngörüldüğü gözlemlenmektedir. Ezcümle, tapuda kayıtlı taşınmaz malların bir kesimiyle ilgili tesbit ve tescillere ait 32 nci maddenin (C) bendinde ,tapuda kayıtlı olmayan taşınmaz malların zilyedlikle kazanılmalarına ait 33 üncü maddenin birinci fıkrasında, taksime ait 34 ve «umumun istifadesine mahsus köy ortamalları» na ait 35 inci maddelerde, sırasıyla, tapu dışı mülk edinmenin (temlikin), mülkiyet hakkı sağlıyan zilyedliğin, tapu dışı taksimin, kamu yararına tahsis, ya da öncesi bilinmiyen zamandan (kadimden) beri kamu yararlanmasının, belgeler-

---

(52) Tapulama Kanununda hâkim olan bu esas, Hükûmet Gerekçesinde (Bkz. m. 53), «Bu hususta delil takyidi yoktur» şeklinde ifade olunmuştur.

(53) 5602 sayılı Tapulama Kanununun 15 inci maddesinin son fıkrasında da gene aynı esas hâkim bulunmakta idi.

(54) Maddenin tamamı, şöyledir:

Madde 54 — Hâkim; tarafların delillerini topladıktan sonra re'sen tahkikatı genişletmek, lüzumlu gördüğü diğer delilleri toplamak ve delilleri serbestçe takdir etmek yetkisini haizdir. Tahkikattan elde edeceği kanaate göre beşinci bölümdeki yazılı esaslar dairesinde karar vermek ve gayrimenkulün kimin adına tescil edileceğini belirtmekle mükelleftir. Gayrimenkulün ölü bir şahsa ait olduğu tahakkuk eder ve alâkalılar mirasçıların tahkikini istemezlerse ölü olduğu yazılmak suretiyle o şahsın adına tescil kararı verilir.

(55) Bu iki maddenin her halde başarılı olarak düzenlendikleri söylenemez. Takdirî delillerde hâkim, esasen delileri serbestçe takdir ederek varacağı kanıya göre hüküm verecektir. Takdirî delil (Serbest delil) esası 53 üncü maddede kabul edildikten sonra, artık HUMK. m. 240, a paralel olarak, hâkimin serbest takdir hakkından bahsolunmasında bir zorunluk bulunmasa gerektir. Bundan başka, delillerin sunuluş ve incelenmesiyle (ikamesiyle) ilgili yönlerin ne gibi bir düşünceyle verilecek tescil kararının niteliğini hedef tutan yönlerle birlikte aynı madde içinde yer aldığını anlamak kolay olmamaktadır.

762

den başka, bilirkişi ve tanık sözleriyle de isbat olunabilecekleri belirtilmiştir (56) (57).

2) Maddede öngörülen takdirî delil esasının uygulanma alanı:

Takdirî delil esası, sadece tapulama mahkemelerinin görevine giren dâvalar yönünden söz konusu değildi; Tapulama Kanununun «Beşinci Bölüm» ündeki esasların uygulanmasından doğacak diğer uyuşmazlıklarda da yürürlüktedir. Zira, 53 üncü maddede her hangi bir ayırım yapılmaksızın beşinci bölümdeki esasların uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklar öngörülmüştür. Beşinci bölüme ilişkin 33 üncü ve 42 nci maddelerin, Tapulama Kanunu'nun «1 inci maddesinde yazılı yerler dışında bulunan gayrımenkuller hakkında umumî hükümlere göre açılmış ve açılacak dâvalarda» (Tapulama Kanunu, m. 97), beşinci bölümdeki bütün esasların ise, «51 inci madde uyarınca devredilen dâvalar hakkında mahallî asliye mahkemelerinde veyahut tapulama tesbitleri aleyhine sonradan mahallî mahkemelere açılacak dâvalarda» (Tapulama Kanunu, m. 51) uygulanacakları yönü, Tapulama Kanununda açıkça belirtilmiştir. Şu hale göre 53 üncü madde, sözü edilen uyuşmazlıklarla sınırlı olmak üzere, tapulama mahkemesinden başka mahkemelerde de uygulanma alanı bulmuş oluyor demektir. Bu suretle ayni çeşit uyuşmazlıklarda ayni usulî esasların uygulanması yönünden bir birlik husule getirilmiş olunmaktadır.

---

(56) Fikrimce, bütün bu tekrarların gereği yoktu. 35 inci maddedeki özel duruma ise, genel kuralın yer aldığı maddede işaret olunabilirdi.

(57) Bu hükümler, uygulamada, nasıl bir sonuç vermişlerdir? Millet Meclisi Tapulama Kanunu Tasarısını görüşmek üzere teşkil edilen Geçici Komisyonu, 509 sayılı Tapulama Kanununun «uygulanmasından elde edilen neticenin genel olarak olumlu olduğu», «32 ve 33 üncü maddelerin, bu kanunun hedef tuttuğu tapu sicili düzeninin kurulmasında memleket gerçeklerine uygunluk taşıdığı ve böylece mevcut ortamda her hangi bir haksızlığa imkân vermiyen hükümler halinde işlediği» kanısındadır (15/3/1966 gün ve 1/128 E., 3 K. sayılı rapor. Cumhuriyet Senatosu Tapulama Kanunu Tasarısını görüşmek üzere kurulan Geçici Komisyon raporunda da, aynı kanı açıklanmıştır (15/6/1966 gün ve 1/653 E., 2 K. sayılı rapor). Fikrimce, 5602 sayılı kanun öncesi zamandan bu yana mevcut durum gözönünde tutulmaksızın bu konuda sağlam bir sonuca ulaşmak, mümkün olmasa gerektir. Böyle bir araştırmaya, elbette, tanık ve bilirkişi müesseselerinin memleketimizdeki işleyiş şekilleri, zilyedlik belgelerinin gerçek mahiyetleri gibi hususlar, ışık tutacaktır. Ancak bugün için bu yolda bir incelemeye yönelmekte amelî bakımdan bir yarar yoktur. Sadece şu kadarını söylemekle yetinmek isteriz: Bu hükümlerin isbat hukuku yönünden sakıncaları, genel olarak takdirî delilerin tabiatlarından doğan sakıncalardır. Bu konuda en büyük ödev, gene tapulama hâkimine düşmektedir.

768

3) İstisnalar :

Takdirî delil esası, Tapulama Kanunuyla ilgili dâvalarda mutlak olarak yürürlükte değildir. Bizzat 53 üncü madde, 33 üncü maddenin 4 üncü fıkrasını anılan esastan ayrık tutmuştur (58). Anılan fıkraya göre, yüzölçümü mıktarı yüz dönümü geçen taşınmaz malların zilyedi adına tesciline hüküm verilebilmesi için, zilyedliğin; ayrıca bu fıkranın a, b, c, d, e, f, g, h ve i bendlerinde gösterilmiş belgelerden biriyle belgelendirilmiş bulunması gerekir. Kanun koyucu, bu fıkrada öngörülen durumlarda, bir başka belgeyle isbata cevaz vermemiştir. Bu sebeple, zilyedlik bir başka delille isbat edilmiş bulunsa dahi hâkim, tescile hükmedemiyecektir. Nitekim Yargıtay, bir çok kararında, bu yöne değinmiştir (59).

---

(58) Tapulama Kanunu, Madde 33 — Tapuda kayıtlı olmıyan ve beher parçanın yüzölçümü yüz dönüme kadar olan (yüz dönümü dahil) gayrimenkul, nizasız ve fâsılasız en az yirmi seneden beri mâlik sıfatiyle zilyedliği belgelerle veya bilirkişi veyahut şahit beyanları ile tevsik olunan zilyedi adına tesbit olunur.

Aynı şahsın, yekdiğerine bitişik olup da yüzölçümü toplamı yüz dönümden fazla bulunan müstakil parçalar üzerinde zilyedliği ayrı ayrı sebeplere istinadettiği takdirde beher parçanın yüzölçümü yüz dönümü geçmemek ve zilyedliğe ait diğer unsurlar mevcut olmak şartiyle, zilyedi namına tesbit olunur.

Yüzölçümü yüz dönümü geçen müstakil parçalarla, aynı şahsın aynı sebebe dayanarak zilyed bulunduğu yekdiğerine bitişik ve yüzölçümleri toplamı yüz dönümü aşan birden fazla parçalarının her birinin yüz dönümlük kısmı, zilyedliğe ait birinci fıkradaki unsurların mevcudiyeti halinde, zilyedi adına tesbit olunur.

Bunların yüz dönümü geçen kısmının zilyedi namına tesbit edilebilmesi için zilyedliğin ayrıca, aşağıda yazılı belge ve kayıtlardan biri ile tevsikı lâzımdır.

a) On yıl veya daha önceki vergi kaydı,

b) Zilyed lehine katiyet kesbetmiş olan ilâmlar,

c) Tasdikli irade suretleri ve fermanlar,

d) Muteber mütevelli, sipahi, mültezim temessük veya senedi,

e) Kayıtları bulunmıyan Tapu ve mülga Hazinei Hassa senedi veya muvakkat tasarruf ilmühaberi,

f) Gayrimusaddak Tapu yoklama kayıtları,

g) Mülknâme, Muhasebatı Atika kalemi kayıtları,

h) Mubayaa, istihkâm ve ihbar hüccetleri,

i) Evkaf idarelerinden tapuya devredilmemiş tasarruf kayıtları.

(59) Ezcümle : Yarg. HGK., 9/9/1964 tarih, 613/D-8 E., 549 K. Bu karara göre, tapuda kayıtlı bulunmıyan taşınmaz mallarda «şayet yüz dönümü aşına söz konusu ise, bilirkişi ve tanık sözlerinden başka sözü edilen 33 üncü maddedeki belgeler dahi aranmalıdır».

769

Kanun koyucunun sözü edilen belgeleri, kanunî delil anlamında dü şündüğü açıktır (60) (61). Fakat bu belgelerden hiç biri, diğer kanunî deliller gibi, başlı başına, mülkiyet hakkını sağlıyan zilyetliğin varlığını ispata elverişli bulunmamaktadır. Bu hususta zilyetliğin, ön şart olarak, 33'ncü maddenin birinci fıkrasında öngörülen delilllerle birlikte kanıtlanmış olması gerekir (62). Esasen açık olan bu yön, bir çok Yargıtay kararlarında da belirtilmiştir. Ezcümle Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesinin bir kararında (63), «**Vergi kayıtları, başlı başına bir mülkiyet delili olarak kabul edilemez**» denmektedir. Şu hale göre bu belgeler, gerçek kanunî deliller gibi kesin bir nitelik taşımamaktadırlar. **Bunlar, tâbir caizse, (Eksik, ya da Tamamlayıcı kanunî deliller) dir.**

Derhal ekliyelim ki takdirî delil esasının istisnası, sadece bundan ibaret değildir. Tapulama Kanununun 32 nci maddesinin (b) bendine göre, «Kayıt sahibi veya mirasçılardan başkası zilyed bulunuyorsa, kayıt sahibi veya mirasçılarının tapulama teknisyeni ve yardımcısı huzurunda muvafakatleri halinde zilyed adına tesbit olunur. Noter tarafından tesbit ve tevsik edilen muvafakat beyanı, huzurda yapılmış sayılır.» Görülüyor ki m u v a f a k a t'ın doğrudan doğruya ve yalnız başına mülkiyet hakkı sağlıyabilmesi için, kanunda öngörülen şekle uygun olarak yapıl-

---

(60) Gerekçede bu yön, «delil takyidi» yolunda nitelendirilmiştir (Hükûmet Gerekçesi, m. 53 e ilişkin açıklama). Her halde, bu deyim, delil serbestisi (takdirî delil) sisteminin karşıtı olarak kullanılmış olsa gerektir.

(61) 509 sayılı Tapulama Kanununun TBMM. e geri çevrilmesine ilişkin 13/12/1964 gün ve 4/66 EK: 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresinin gerekçesinde (m. 6), bu kanunla, «Bugün için hukukî değerini kaybetmiş bir takım belgelerin ihdası hak vesikası mahiyetiyle kanuna ithal edilmiş» olduğu belirtilmektedir. Millet Meclisi Geçici Komisyonunun 30/4/1964 gün ve 1/653, K. 4 sayılı raporunda ise, bu belgelerin bir i s b a t b e l g e s i olarak kabul edildiği, dayanaklarıyla birlikte açıklanmaktadır. Bu husustaki tartışmalar için bkz.: MMTD. D: I, C: 31, T: 3, B: 115 (29/6/1964), sh: 340 vd.

(62) SUNGURBEY'e göre, «**Bu belgeler, bir yandan eski töre çağında kazanılmış mülkiyet hakkını gösteren belgeler olduğuna göre, taşınmazın malik adına kütüğe yazımı için ayrıca sürekli tutkanlık aranması gerekli görülmez.** Nitekim Kadastro ve Tapu Tahriri Yasası, 22. bent E. f. 1 de bu gerçek, pek yerinde olarak şöyle belirtilmiştir: «**Teveffüz veya tedavül tarikiyle temellük edilegeldiği vesikalarla yahut vukuf erbabının sözleriyle anlaşılan gayrimenkul mallar esasen tapu senedine bağlı olup olmadığına ve tasarruf müddetinin müruruzaman haddine varıp varmadığına bakılmıyarak sahibi namına kaydolunur**» (Medenî Hukuk Eleştirileri, sh: 122). Derhal ilâve edelim ki Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi, 22 nci maddenin anılan bendini bu şekilde anlamamaktadır. Bu husus ve eleştirisi için, bkz.: REISOĞLU, sge., sh: 106 vd.

(63) Yarg. 7. HD., 3/6/1965 tarih, 3164 E., 3713 K.

220

mış bulunması gerekir. Bu şekil, bir geçerlik (muteberlik, sıhhat) şekli midir, yoksa bir isbat şekli midir? Bu yön, kanundan anlaşılamamaktadır (64). O halde anılan şeklin Borçlar Kanunu, m. II, f. 2 gereğince bir geçerlik şekli olduğunu kabul etmekte zorunluk vardır. Fakat «muteberliği maddî hukukça özel bir şekle tâbi kılınan hususların başka şekilde isbatına imkân yoktur» (65). Zira, bir geçerlik şekli olarak düzenlenmiş belge, isbat hukuku yönünden, kanunî bir delildir (66). Yargıtay'ımızın da görüşünün bu yolda olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten **Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi**'nin bir kararında (67), «Tapulama Kanununun 32/b bendinde sözü edilen muvafakatın geçerli olabilmesi için bu bendde öngörüldüğü şekilde işlem yapılmış olması gerekir. Kanunun muvafakat için öngördüğü şekil, geçerlik şartı olduğu cihetle bu şekle uygun olarak yapılmamış bir muvafakat, hukukan sonuç meydana getirmez» dendiği, gözlemlenmektedir.

B — Tapulama Dâvalarında Delillerin Sunuluş ve İncelenmesi :

I) Bu husustaki temel ilke

Tapulama Kanunu, dâva malzemesinin toplanması yönünden, HUMK.'nun tersine olarak, doğrudan doğruya (re'sen) araştırma ilkesini esas almıştır. Bu cihet, özellikle Tapulama Kanunu'nun 54 üncü maddesinin bir ve ikinci cümlelerinden açık ve kesin surette anlaşılmaktadır. Anılan madde hükmüne göre tapulama hâkimi, «re'sen tahkikatı genişletmek, lüzumlu gördüğü (diğer) delilleri toplamak» yetkisini haizdir (68). Tapulama hâkiminin dosyasını açtığı dâvalarda, Tapulama Kanunu, m. 60, f. 2, C. 2 gereğince «ilgililerin başvurmalarını beklemeksizin uyuşmazlığın çözülmesine etkili kayıt ve diğer bilgileri» ilgili dairelerden getirtmekle yükümlü bulunuşu da, bu esasın bir sonucudur.

Kanunun, dâva malzemesinin taraflarca hazırlanması ilkesi yerine, doğrudan doğruya araştırma ilkesini esas almasını, bir bakıma zorunlu

---

(64) Gerekçe de bu yöne ışık tutmamaktadır. Bkz.: Hükûmet Gerekçesi, 32 nci maddeye ait açıklama.

(65) BİLGE, sge., sh: 363, 364.

(66) KARAFAKIH, sge., sh: 168.

(67) Yarg. 7. HD., 18/11/1965 tarih, 6754 E., 6522 K.

(68) Bkz.: Hükûmet Gerekçesi, Umumî Mülâhazalar, X — Hâkimin re'sen dâvaları yürütmek salâhiyeti; ayrıca, birinci bölüm, m. 54 e ilişkin açıklama.

bulmak gerekir. Zira, doğru sicil tesisi düşüncesinden hareket eden kanunkoyucu, **«Hüküm, dâvanın tarafları hakkında verilir.»** esası yerine, **«Hüküm, dâvada taraf olmasa da gerçek hak sahibi yararına verilir.»** şeklindeki bir temel ilkeyi kabul etmiş bulunmaktadır. Tapulama hâkimi, doğrudan doğruya araştırma yetkisine sahip bulunmadıkça, elbette, bu ilkenin gereğini yerine getiremez.

Yargıtay, yukarıda sözü edilen yönlere, bir çok kararında değinmiştir. Ezcümle, **Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesinin bir kararında** (69), kanunun anılan ilkesi, somut olaylara inilerek açıklanmaktadır. Bu karara göre, «Duruşmaya gelen hissedarlardan (F) ve (S), dâvacının hissesini (B) ye sattığını ifade etmişlerdir. Her ne kadar (B), duruşmaya gelip hisseyi satın aldığını isbat etmemişse de yukarıda adı geçen hissedarların satışı teyit eden ifadeleri, tapulama mümzilerinin ise bu hususta bilgileri bulunmadığına dair şahadetleri gözönünde tutularak 509 sayılı Tapulama Kanununun 54 üncü maddesi hükmü uyarınca esas hak sahibini tesbit bakımından bu konuda re'sen inceleme yapılmak icap ederken bir tahkik işlemi yapılmaksızın satışın vuku bulmadığının kabulü isabetli değildir». **Ayni Dairenin diğer bir kararında ise** (70), «Nizalı parselin dâva dışı (H) ye ait tapu kaydı muhtevası olduğunu bilirkişiler haber vermişlerdir. Tapulama Kanununun 54 üncü maddesi gereğince tapulama hâkiminin yapacağı araştırma neticesinde hak sahibini tesbit ve onun adına tescil kararı vermesini âmirdir. Nizalı parselin dâvacı adına tesbitine karar verilmesinde isabet yoktur.» dendiği, gözükmektedir.

2 — Bu ilkenin hukukî sonucu :

Genel olarak **doğrudan doğruya araştırma ilkesinin söz konusu bulunduğu bütün durumlarda, hâkim; gerçeği bizzat araştırmak ve bulmakla yükümlüdür.** Tarafların belirli olaylarda çekişme halinde olmamaları, hatta maddî olayın diğer tarafça ikrar edilmiş bulunması dahi, esas itibariyle onu bu ödevden alıkoymaz (71). Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi, bir kararında (72) daha da ileri gitmiş, tarafların usulen sulh olmaları durumunda da dâvanın yürütülmesiyle gerçek malikin belirtilmesi gereğine işaret etmiştir. Bu karara göre, «Tapulama hâkiminin tarafların sulh şekline göre hüküm tesis etmesi, gayrimenkulde üçüncü kişilerin bir hakları bulunmadığının kesinlikle tesbit edilmesi halinde mümkündür. Bu

(69) Yarg. 7. HD., 8/4/1965 tarih, 1963 E., 2460 K.

(70) Yarg. 7. HD., 29/4/1965 tarih, 2331 E., 2820 K.

(71) KURU, sge., sh: 240; ayrıca, bkz.: BİLGE, sge., sh: 230.

(72) Yarg. 7. HD., 13/12/1965 tarih, 6185 E., 7123 K.

itibarla Tapulama Kanununun 54 üncü maddesi gözönünde tutularak esas hak sahibi araştırılmak ve bu yönden re'sen deliller toplanmak ve bu şekilde yapılacak soruşturma sonucunda gayrimenkuller üzerinde üçüncü kişilerin hakları bulunmadığı sonucuna varıldığı takdirde taraflar arasındaki sulha göre karar verilmek gerekirken bundan zuhul olunarak tarafların sulh şartlarına göre hüküm tesisi isabetsiz» dir. Demek ki tapulama hâkimi, üçüncü kişilerin hakları olmadığını kesin surette tesbit etmeden, kendisini bu sulh sözleşmesiyle bağlı tutmıyacaktır.

Kuşku etmemek gerekir ki bu yorum, esasta, doğrudan doğruya araştırma ilkesinin tabiatına uygun bulunmaktadır. Ancak ne var ki anılan ilkenin Tapulama Kanunu'nda yer alma nedeni, 54 üncü maddenin daha yumuşak bir yolda uygulanmasını gerekli kılmaktadır. 54 üncü maddenin kanuna konuluş nedeni, doğru kütük (sicil) kurmaktır; bir başka söyleyişle, gayrimenkul gerçekte kiminse onun adına kütüğe yazmaktır. Bu suretle üçüncü kişilerin haklarının korunması amacı güdülmektedir. Asıl amacın üçüncü kişilerin haklarını korumak olduğu, kanunun gerekçesinden de açık surette anlaşılmaktadır (73). **Bir hukukî esası, onun gerçekleştirmek istediği amaç doğrultusunda uygulamak gerekir.** Taraflardan biri yararına verilecek tescil hükmü, esas itibariyle, üçüncü kişilerin haklarını yitirme sonucunu doğurmaz. Zira, böyle bir hüküm, **Tapulama Kanunu,** m. 55 e göre üçüncü kişi zararına kesin hüküm husule getirmez. Tersine olarak, kuşku uyandıran durumlar ayrık olmak üzere, çekişmeli olmuyan, ya da ikrar olunan maddî olayların ve sulh sözleşmesi konusu yönlerin doğrudan doğruya araştırılmamasında yarar vardır. Böylece, vehme varacak aşırı titizlik sonucu, araştırmalar uzamıyacak, özelikle Tapulama Kanunu'nun uygulamasında büyük önem taşıyan çabukluk ilkesi çiğnenmiyecek ve kanunun tasfiye amacı, bir an önce gerçekleşmiş bulunacaktır. Esasen Tapulama Kanunu, m. 63, f. 2 de öngörülen hüküm de bu yolda bir uygulamayı zorunlu kılmaktadır. Anılan fıkra hükmüne göre tapulama hâkimi, itirazdan vazgeçme, ya da itiraz etmemiş sayılma durumlarında, esas hakkında hüküm vermiyecek, dosyayı ilgili mercie devredecektir. Demek ki Tapulama Kanununun uygulanmasında mutlak olarak tarafları bir yana itmek ve gerçek maliki bulmak için araştırma yapmak zorunluluğu yoktur.

(73) Hükûmet Gerekçesi, 54 üncü maddeye ilişkin açıklama.

223

Dikkate değer ki Yargıtayımızın bu anlayış doğrultusunu kovalıyan kararlarına da rastlanmaktadır (74) (75).

3) Bu ilkenin sınırları :

a — Doğrudan doğruya araştırma ilkesi, tarafların delil göstermesine engel bulunmamaktadır. Deliller, kural olarak, gene taraflarca gösterilecektir. Hatta tapulama hâkimi, Tapulama Kanunu, m. 54, c. I'e göre, ilkin tarafların delillerini topluyacaktır; ancak bundan sonradır ki «re'sen tahkikatı genişletmek, lüzumlu gördüğü diğer delilleri toplamak» cihetine gidecektir.

b — Tapulama hâkimi, herhangi bir delili değil, «lüzumlu» gördüğü delilleri toplıyacaktır. Maddedeki «lüzumlu gördüğü deliller» sözlerinden, gerçek hak sahibinin belirtilmesi yönünden toplanması gerekli deliller anlaşılmalıdır. Aksi halde, hâkim, aslında gerekli, fakat kendisinin gerekli görmediği delilleri toplamıyacaktır ki bunun anılan esaslarla bağdaşamıyacağı açıktır.

C — İsbat Hukuku Yönünden Tapulama Hâkiminin Ödevi :

Doğrudan doğruya araştırma ilkesi çerçevesinde söylenenler, bir bakıma, isbat hukuku yönünden tapulama hâkiminin ödevini de anlatmaktadır. Fakat tapulama hâkiminin bu husustaki ödevi, açıklananlardan ibaret değildir. Tapulama Kanunu, m. 53, f. 2 ye göre, «Yeniden ölçme veya tapulama plânında değişiklik yapmak gerektiği hallerde bu işlem mahkemece tapulamada uygulanan fennî usullere göre tapu fen memuruna veya kadastro veyahut tapulama fen elemanlarına yaptırılır». 5602 sayılı kanunda olmıyan bu fıkra, hükümlerin yerine getirilmesinde başgösterecek güçlükleri ve yapılacak muhtemel yanlışlıkları önlemek amaciyle kanuna konulmuştur (76). Hâkim, önüne gelen uyuşmazlığın, yeniden ölçme veya tapulama plânında değişiklik yapmayı gerektirdiği durumlarda, bu işlemi yaptırtmakla yükümlüdür. Bu yükümü yerine getirmemesi, bir bozma sebebidir. Ancak bu yüküm, maddeden anlaşılacağı üzere, uyuşmazlığın yeniden ölçmeği veya tapulama plânında değişiklik

(74) Ezcümle : Yarg. 7. HD., 27/1/1966 tarih, 6982 E., 351 K.; Yarg. 7. HD., 18/11/1965 tarih, 6754 E., 6522 K.

(75) Son kez sözü edilen kararlarda mesele, dolaylı olarak ele alınmıştır. Yüce Dairenin gene dolaylı olarak konuya ışık tutan daha bir çok kararı vardır. Uygulamada muhtemel bir kararsızlığın başgöstermesini önlemek için, herhalde, durumu kesin olarak aydınlatan bir içtihada ihtiyaç bulunmaktadır.

(76) Bkz. : Hükûmet Gerekçesi, m. 53 e ilişkin açıklama.

774

yapmağı gerektirdiği hallerle sınırlıdır. Hâkim, ölçme işini ve yeni haritayı yaptırtacağı uzman bilirkişiyi seçmekte serbestliğe sahip değildir. Bu uzman bilirkişi, mutlaka ikinci fıkrada gösterilen kişiler arasından ve fıkrada yazılı sıra gözönünde tutulmak suretiyle seçilmek gerekir. Anılan uzman bilirkişiler, bir çeşit mecburî bilirkişi durumunda bulundukları için, bu görevi kabul etmekle yükümlüdürler (77). Ölçüm ve yeni harita, herhangi bir fennî usule göre değil «tapulamada uygulanan fennî usullere göre» yapılır. Krokide, tapu kaydındaki sınırlar ve çekişmeli yer, kesin olarak belirtilmelidir (78). Tarafların dayandıkları tapu kayıtları, eğer haritaya dayanıyorsa, yapılacak kroki, bu haritayı ve tapulama krokisini» bir arada gösterecek şekilde, düzenlenmelidir (79) (80).

Derhal şu yöne de işaret edelim ki tapulama hâkimi, tapulama tutanağında yazılı olayları, delilleri toplama sırasında, gözönünde tutmak zorunluğundadır. Zira; tapulama işlerinde, tapulama tesbit tutanağında gösterilen vak'aların gözönünde tutulması ve yargılamada elde edilen sonuç, eğer bu vak'alara uygun düşmüyorsa sebebinin araştırılması, bir temel kuraldır (81).

D — İsbat Hukuku Yönünden Tarafların Ödevi :

I) Genel olarak :

Dâvalı tarafın, savunmasını isbat yolunda delil göstermek hakkına sahip bulunduğu şüphesizdir. Bu, her şeyden önce yürürlükteki Anayasamızın 31 inci maddesi hükmü gereğidir. Zaten tapulama hâkiminin «re'sen tahkikatı genişletmek» ve «lüzumlu gördüğü diğer delilleri toplamak» yoluna başvurmadan önce yapacağı işlem, sadece dâvacının değil, «tarafların delillerini» toplamaktır (Tapulama Kanunu, m. 54, f. I). **Fakat Tapulama Kanunu, dâvalıyı, delillerini bildirmekle yükümlü tut-**

(77) Dipn. 69 da anılan açıklama, özellikle son cümle.

(78) Yarg. HGK., 9/9/1964 tarih, 228/D-1 E., 535 K.

(79) Yarg. 7. HD., 26/2/1965 tarih, 198 E., 1223 K.

(80) Önemle işaret edelim ki anılan işlem, yargılama sırasında hâkim tarafından yaptırılmak gerekir. Nitekim Yarg. 7. HD. e ait 30/12/1965 tarih, 6895 E., 7485 K. sayılı kararda, bu husus, «Mahkemece, miktar fazlası keşif sırasında sınırlar tesbit edilmek suretiyle mütehassıs bilirkişiye tefrik ettirilmemiştir. Bu tefrik işleminin kalem tarafından mütehassıs bilirkişiye sonradan tamamlattırılmasına hükümde işaret edilmiştir. Hâkime düşen görevin kalem tarafından yerine getirilmesi düşünülemez. Tefrik işleminin sonradan yapılması ise infazda tereddütlere yol açar» denmek suretiyle belirtilmiştir.

(81) Yarg. 7. HD., 15/7/1965 tarih, 2756 E., 4531 K.

mamıştır. Oysaki dâvacı, ayni zamanda, Tapulama Kanunu, m. 60, f. 3, c. 1'e göre, «delillerini dilekçesinde bildirmeye mecburdur» (82).

2) Bu ödevin mahiyeti :

Soruşturma ve incelemenin doğru bir şekilde yürütülmesi ve isabetli bir sonuca ulaşması yönlerinden, itirazın hangi sebep ve delile dayandığının bilinmesindeki zorunluk, söz götürmez (83). Bu nedenle, itiraz eden, Tapulama Kanunu, m. 60, f. 3 gereğince itiraz sebep ve delillerini bildirmekle yükümlü tutulmuştur. Dilekçede bu yön bildirilmemişse, hâkim, itiraz edeni bu yolda bildirime davet eder. İtiraz edenin bildirimden kaçınması halinde bu davet, «itiraz etmemiş sayılmak» gibi bir müeyyideye bağlanmıştır. Bunun içindir ki anılan davetin, Tapulama Kanunun 60 ve 62 nci maddelerinde yazılı şekle uygun olarak yapılması zorunludur (84). **Kanunî şekle bürünmemiş bir bildirim davetine uymamak, anılan hukukî sonucu husule getirmez** (85). Yargıtay'a göre, sözü edilen şekil, bir çeşit geçerlik şartıdır (86).

Bildirme davet üzerine itiraz edenin duruşma oturumuna gelmesinde bir zorunluk yoktur; ilk duruşma oturumundan önce itiraz sebep ve delillerini bildirmesi de yeterlidir. Fakat itiraz eden ilk duruşma oturumuna geldiği takdirde, itiraz sebep ve delillerini bildirmek zorunluluğundadır. İtiraz edenin ilk duruşma oturumuna gelipde itiraz sebep ve delillerini bildirmemesi, bildirimden kaçınma niteliğindedir. Bu takdirde dahi itiraz eden, itirazından vazgeçilmiş sayılmak gerekir (87).

---

(82) Tapulama Kanunu, m. 60, f. 3 : İtiraz eden, itiraz sebep ve delillerini dilekçesinde bildirmeye mecburdur. Dilekçede bu husus bildirilmemiş ise hâkim, 62 nci madde uyarınca gönderilecek davetiyeyle bu hususların bildirilmesi lüzumunu tebliğ eder. Muteriz en geç ilk duruşma celsesine gelmez veya itiraz sebep ve delillerini bildirmezse itiraz etmemiş sayılır. Kanunun bu hükmü davetiye kâğıdında açıkça belirtilir.

(83) Hükûmet Gerekçesi, m. 60 a ilişkin açıklama.

(84) İtiraz eden ölmüşse, tebligat mirasçılarına yapılmak gerekir (Yarg. 7. HD., 15/11/1965 tarih, 7048 E., 6472 K.).

(85) «Dâvacıdan sözü edilen fıkra hükmünde öngörüldüğü şekilde ihtarlı olarak delilleri istenmedikçe itiraz etmemiş sayılmasına karar verilemez» (Yarg. 7 HD., 28/10/1965 tarih, 7044 E., 6115 K.).

(86) Yarg. 7. HD., 15/11/1965 tarih, 7046 E., 6470 K.

(87) Dipn. 77 de anılan karar. Bu kararda, «Tapulama hâkimi, davete icabet edip duruşmaya gelen dâvacıdan anılan fıkra hükmü çerçevesinde ihtarlı olarak delillerini sormak ve bu hususta alacağı cevabı, usulü dairesinde duruşma tutanağına geçirmekle yükümlüdür. Bu yolda işlem yapılmaksızın dâvacının itiraz etmemiş sayılmasına karar verilmesi isabetsiz» olduğu belirtilmekte, bu suretle dolaylı olarak duruşmaya gelip de cevap vermemesi halinde dâvacının itiraz etmemiş sayılmasına karar vermek gerekeceği açıklanmış bulunmaktadır.

376

Bu son durumda, şu yöne özellikle dikkat etmek gerekir : İtiraz edene çıkarılacak davetiye, eğer bildirimden kaçınmanın müeyyidesini kapsamıyorsa, duruşmaya gelen dâvacıya, bu müeyyide bildirilmelidir. Yoksa, bildirimden kaçınan dâvacı, itirazından vazgeçilmiş sayılmaz (88).

Derhal ekliyelim ki **delili bildirmek yükümü, dayanılan delili bütün ayrıntılarıyla bildirmek anlamına gelmez.** Delili, mahkemenin onu araştırma olanağına sahip bulunabileceği ölçüde belirtmek, bu yükümün yerine getirilmesi için yeterli sayılır; mahkeme, verilen bu bilgiye göre delili araştırır; yoksa, delil bildirilmediğinden bahisle, itiraz edenin «itiraz etmemiş sayılmasına» karar veremez (89) (90). Böylece itiraz edenin hakkında, itiraz sebep ve delillerini bildirmemiş olmasından ötürü yanlış olması muhtemel ve kesin hüküm gücüne sahip bir hükmün verilmiş olması önlenmiş bulunmaktadır (91). Gerçekten itiraz edenin itiraz etmemiş sayılmasıyla hakkında kesin hüküm husule gelmemektedir. Zira, Tapulama Kanununun kabul ettiği sisteme göre, bu durumda mahkeme hüküm tesis etmemekte, Tapulama Kanununun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereğince ilgili tapulama tutanaklarını tapulama müdürüne, ya da tapu idaresine geri vermektedir. Tapulama hâkiminin bu yolda işlem yapacak yerde, delilleri bizzat kendisi topluyarak kesin hüküm husule gelecek şekilde dâvanın esası hakkında hüküm tesisi, bir bozma sebebidir. Nitekim Yargıtay Yedinci Hukuk Dairesi, bir kararında (92), «Sebep ve deliller gösterilmeden yapılan itiraz üzerine, hâkim işin esasına girerek, 54 üncü madde hükmünü uygulayamaz. Sözü geçen madde hükmü, tamam olmuş itiraz üzerine uygulanma kabiliyetini haizdir. Olayda; dâvacı, duruşmaya gelmemiş, sebep ve delillerini de göstermemiştir. Mahkemece, işin esasına girişilerek itirazın reddi yolunda hüküm tesis edilmiştir. Bu durumda yukarıda açıklanan esaslar gözönünde tutularak 509 (Şimdi, 766) sayılı kanunun 60 ıncı maddesi hükmüne göre işlem ya-

---

(88) Bkz. : Dipn. 78. Aynı Dairenin 28/10/1965 gün, 7044/6115 sayılı kararında da aynı esas hâkimdir.

(89) Ezcümle, Yarg. 7. HD., 18/2/1965 tarih, 563 E., 961 K.

(90) Özellikle taraflara, mahkemece getirttirilmesi mümkün bir delilin tedariki ödevini yüklemek, doğru değildir. Zira, «taraflara kanunda yazılı olandan fazla İkülfet yüklemek doğru olmaz» (Yarg. 7. HD., 6/1/1965 tarih, 7060 E., 6293 K.). Gene aynı hukukî esasın doğal bir sonucu olarak, itiraz edenden delillerini ibraz etmesi istenemez. Çünkü kanun ona sadece delillerini bildirmek ödevini yüklemiştir (Bkz: Anılan karar). İlâve edelim ki «ibraz» sözü, ancak yazılı deliller için kullanılabilir (Yarg. HGK., 16/12/1964 tarih, 1283/D-6 E., 738 K.).

(91) Hükûmet Gerekçesi, m. 60 a ilişkin açıklama.

(92) Yarg. Hukuk Nöbetçi Dairesi, 25/8/1965 tarih, 4581 E., 4810 K.

pılmak gerekirken ilâmda yazılı düşüncelerle itirazın reddi cihetine gidilmesi, usul ve kanuna aykırıdır.» sözleriyle, bu yöne açıkca değinmiştir. Fakat hüküm, dâvacının yararına verilmişse, bozulmaması gerekir.

Şüphe yok ki **birden çok kişinin itiraz etmesi durumunda, mahkeme, itiraz edenlerden sebep ve delillerini bildirenlerin itirazlarını araştırmağa devam etmek ve kesin hüküm gücünü kazanmağa elverişli bir karara bağlamakla yükümlüdür (93).**

İtiraz etmemiş sayılmasına karar verilen kişinin Tapulama Kanunu, m. 48, f. 2, b. c gereğince itiraz hakkı bulunduğunda şüphe etmemek gerekir. Nitekim bu noktaya, Hükûmet Gerekçesi'nde açıkca değinilmiştir (94). Gene şüphe etmemek gerekir ki, itiraz etmemiş sayılmasına karar verilme hallerinde dahi, mahkeme, 54 üncü maddede yer alan temel kural gereğince, eğer araştırma ve inceleme sonucunda itiraz etmemiş sayılmasına karar verilen kişinin gerçek hak sahibi olduğu anlaşılırsa, onun yararına tescil kararı vermek zorunluluğundadır. Zira, aşağıda görüleceği üzere, 60 ıncı maddenin üçüncü fıkrası bir çeşit çelişik hüküm koyarak «Tapulama hâkimi, gerçek malik adına tescil kararı verir» esasını, kaldırmış değildir.

3) Tapulama Kanunu'nun 60 ıncı maddesiyle 54 üncü maddesi, çelişme halinde midirler?

Bu soruya, olumsuz cevap vermek gerekir. Gerçekten 60 ıncı madde, 54 üncü maddede öngörülen doğrudan doğruya araştırma ilkesiyle çelişme durumunda bulunmamaktadır. «Zira, sözü edilen kanunun 54 üncü maddesi uyarınca asıl olan, re'sen tahkik ve gerçek hak sahibini bulmaktır. 60/3 üncü maddenin uygulanması, re'sen tahkikat yapmanın mümkün olmadığı ve re'sen tahkikat yapmak sonucunda muterizin hakkının ziyaa uğramasının muhtemel olduğu hallerde söz konusudur» (95).

4) İtiraz eden, bildirdiği delillerle bağlı mıdır?

Tapulama Kanunu'nun son fıkrasında, «Muteriz, teknisyene, tapulama müdürüne veya komisyona yapmış olduğu itiraz sebep ve delilleri ile bağlı değildir» hükmü yer almış bulunmaktadır. Ancak bu bağlı olmayış, itirazlı işin tapulama mahkemesine gelmesinden önceki aşama (safha) ile sınırlıdır. Zira, anılan fıkrada, açıkca teknisyene, tapulama

(93) Hükûmet Gerekçesi, m 60 a il.işkin açıklama.
(94) Hükûmet Gerekçesi, m. 60 a ilişkin açıklama.
(95) Yarg. 7. HD., 6/11/1965 tarih, 7060 E., 6293 K.

772

müdürüne ve komisyona yapılmış itiraz sebep ve delillerinden bahsolunmaktadır. Şu duruma göre itiraz eden, yargılama sırasındaki itiraz sebep ve delilleriyle bağlıdır. Gerçi, bu yönden Tapulama Kanun'unda bir açıklık yoktur; ancak ne var ki sözü geçen kanununun 58 inci maddesi hükmüne göre, bu kanunun uygulanmasıyla ilgili dâvalarda, açıklık olmıyan durumlarda, sözlü yargılama usulü uygulanır. Bu itibarla itiraz eden, karşı tarafın rızası olmadıkça iddiasını «tevsi veya mahiyetini tebdil edemez» (HUMK. m. 473, f. 2 yoluyla ayni kanun m. 185, f. 2, b. 2); ayni maddî olay hakkında ikinci bir tanık listesi veremez (HUMK. m. 473, f. 2 yoluyla ayni kanun, m. 274) ve mahkemeye delil sunduğu takdirde, «hasmın muvafakatı olmadıkça ona istinattan sarfınazar edemez» (HUMK. m. 473, f. 2 yoluyla ayni kanun, m. 307). Fakat tapulama hâkiminin anılan yönlere ilişkin delillerin toplanmasını ve bu bakımdan araştırmanın genişletilmesini gerekli gördüğü bütün durumlarda, bu maddelerle bağlı olmaksızın, delilleri toplıyabileceği ve araştırmayı genişletebileceği doğaldır (tabiidir).

İlâve edelim ki konuya, dâvalı ve savunmanın genişletilmesi açılarından eğilen Yargıtayımız, HUMK, m. 185, f. 2, b. 2 çerçevesinde çözümleme yoluna gitmiştir (96).

E — Isbata İlişkin Hükümlerin Zaman Bakımından Kapsamı:

766 sayılı Tapulama Kanununda, isbata ilişkin hükümlerin geriye yürüyecekleri yönünden bir açıklık yoktur. Kanun hükümleri, kural olarak, yürürlüğe girmelerinden sonraki zaman için uygulanırlar. İstisnaen yürürlüğe girmelerinden önceki zaman için de uygulanmaları, bu yönü belirten açık ve kesin bir işaretin bulunmasıyla mümkündür (97). Ne var ki usule ilişkin hükümler, HUMK. nun 578 inci maddesi hükmü gereğince «müktesep hakları ihlâl etmemek şartiyle makabline şâmildir». Tapulama Kanununda öngörülen isbata ilişkin hükümlerin, usul hükümleri oldukları söz götürmez. Şu hale göre, bu hükümlerin geçmiş olayları kapsadıklarını kabul etmek gerekir.

509 sayılı Tapulama Kanununun uygulanmasında da bu düşünce hâkim olmuştur (98). Hatta Yargıtay, esasa ilişkin hükümlerin de geriye yürüyeceklerini içtihat etmiştir (99).

Elbette ki bu söylediklerimiz, kesinleşmiyen işler yönündendir (100).

(96) Yarg. 7. HD., 29/4/1965 tarih, 1959 E., 2804 K.
(97) Yarg. HGK., 23/9/1964 tarih, 1013/D-9 E., 569 K.
(98) Ezcümle: Yarg. HGK., 16/9/1964 tarıh, 1230/D-7 E., 561 K.
(99) Ezcümle: Yarg. HGK., 6/1/1965 tarih, 24/D-7 E., 8 K.
(100) Bkz.: Tapulama Kanunu, geçici m. 3.

OTOMATİK OYUN MAKİNALARI VE KUMAR

Yazan : Kâzım YENİCE

(Danıştay Üyesi)

PLÂN:

I — Konuya Giriş

II — Oyun Makinaları ve Çalışması

III — Bilirkişilerin Görüşleri

IV — Oyun Makinaları ve Gençlik

V — Kumar, Oyun Makinaları ve İdare

VI — Oyun Makinalarına dair Mahkeme Kararları

VII — Yargıtay Kararları

VIII — Danıştay Kararları

IX — Sonuç

I — Konuya Giriş

Yurdumuzun bir çok yerlerinde, bilhassa büyük şehirlerimizde açılan oyun salonlarında, kahvehane, gazino, lokal gibi umuma açık yerlerde görülen ve halk arasında (Langırt) diye anılan otomatik rulet makinaları; bilhassa tahsil çağındaki çocuklarımızı etkileyen niteliği ile kamu oyunu yakından ilgilendiren önemli konulardan birisidir. Basınımız zaman zaman meselenin pedagojik, sosyal ve hukukî yönleri üzerinde durmuş; vardığı sonuçlara göre ağır tenkitler de yapmıştır. Bu arada, bir taraftan idare ve zabıta, diğer taraftan adlî ve idarî mahkemelerimiz konuya eğilmiş; ne var ki, alınan tedbirlerin veya verilen kararların zaman ve mahal itibariyle tamamen birbirine aykırı mahiyet arzettiği de görülmüştür.

Bu şartlar içerisinde yayınlanan, aynı zamanda idareyi bağlayıcı vasfı olan Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararının, konunun çözümündeki önemine hemen burada işaret etmek isteriz.

II — Oyun Makinaları ve Çalışması

Sözü edilen oyun makinaları Royal - Luxus, Royal Roulett, Rotamint - Gold, Rotamint - Super, Union Luxus gibi muhtelif tip ve modeller halinde imal edilmişlerdir. İthal malı olan makinaların bir kısmı elektrikle, bir kısmı da elle hareket ettirilen kolla çalıştırılmakta; ancak çalışma sistemlerinde farklılık bulunmamaktadır.

Cereyanla çalışanlara para atıldığında, role devreyi cereyana bağlamakla motor diskleri harekete getirmekte; cihazın üzerindeki değişik tip ve sayıda butonlar istenilen numara, kombinasyon veya rengi tâyine yaramaktadır. Makinalarda otomatik çalışma süresi 15 saniyedir. Yirmibeş kuruşla oynanabilecek şekilde düzenlenen oyun makinalarında enaz kazanç miktarı bir misli yani elli kuruş; en büyük ikramiye tutarı on misli olmak üzere 250 kuruştur.

Bu tip makinaların bir kısmı da oynayanlara para yerine sigara, çikolata, diş macunu gibi eşya vermektedir.

III — Bilirkişilerin Görüşleri

İnceleme imkânı bulduğumuz muhtelif raporlarda, otomatik rulet makinalarının kumar aleti olup olmadığı hususundaki bilirkişi mütalâaları birbirine uymamaktadır. Meselâ, Ankara İkinci Sulh Hukuk Mahkemesinin 964/536 sayılı tesbit dosyasında bulunan ve ilgililerce ceza mahkemelerinde ve Danıştay'da görülen dâva dosyalarına çoğaltılarak verilen Prof. Dr. Naci Şensoy ve iki arakadaşı tarafından düzenlenmiş 15/6/1964 günlü rapora göre, bu makinalarla oyun, şans kadar şahsî kabiliyet ve maharete de bağlıdır. Oyuncunun, disklerin dönüş süresi içinde müdahale ile sonucu değiştirme imkânı vardır. Makinalarda en büyük kâr miktarı 225 kuruştan ibaret olmakla, bu miktar kâr, bir kazanç maksadının ifadesi de olamaz. Netice itibariyle bu âletler kumar âleti olmayıp eğlence âletleridir.

Diğer taraftan, meselâ İçişleri Bakanlığı'nın Doçent Dr. Uğur Alacakaptan ve sekiz arkadaşına, para ve eşya veren her iki tip makinalar üzerinde yaptırdığı incelemeler üzerine düzenlenen 26/11/1963 ve 18/5/1964 tarihli raporlarda, rulet oyun makinalarının her çeşidinde, oyun oynayan şahısların mümarese veya maharetlerinin katiyyen bahis konusu olmadığı, yirmi beş kuruş atıldıktan sonra makinaların otomatik çalıştıkları ve oyun oynayan şahsın hiç bir müdahalesi olmadan durdukla-

rı; makinalarda, muayyen bir yerden yapılan vuruş denemelerinin değişik sonuçlar verdiği; maharet ve mümareseye dayanan bir oyun oynanmadığı; kazanç veya kaybın tamamen tesadüflere, yani baht ve talihe bağlı olduğu; bu itibarla bu makinaların kumar âleti olduğu açıkça ifade edilmiştir.

IV — Oyun Makinaları ve Gençlik

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi otomatik oyun makinaları, bilhassa tahsil çağındaki çocuklarımız bakımından önemi her gün biraz daha artan sosyal bir problem haline gelmiştir. Bu arada Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı hassasiyetle meselenin üzerinde durarak geniş bir anket yapmıştır. Genel Başkanı Alp Kuran, anket sonuçlarını ve karşı karşıya olduğumuz tehlikeyi (Langırt Faciası) başlıklı bir makale ile kamu oyuna duyurmuş bulunmaktadır (1).

Makaleden anlıyoruz ki: «Çocuklar ve gençler harçlıklarının veya kazançlarının büyük bir kısmını bu salonlarda bırakıyorlar. Üstelik sağlıklarını bozuyorlar. Kötü alışkanlıklar ediniyorlar. Eğitim çağında derslerinden ve toplum meselelerinden uzakta kalıyorlar. İyi vatandaş olma durumundan her gün biraz daha fazla uzaklaşıyorlar. Toplum bu çocukları - gençleri kazanacak ve yararlanacak yerde, her gün biraz daha fazla kaybediyor. Bunlar topluma birşey kazandırmak şöyle dursun, zararlı unsurlar haline geliyorlar.

Öyleyse bu salonların açılmasına nasıl izin veriliyor? Kazançlı olan kim? Kazançlı olan yalnız bu salonların sahipleri ve bu işin ticaretini yapan kişiler. Yani belirli bir gurubun kazancı için, bir ulusun gençliği feda ediliyor. Toplumun çıkmazlara sürüklenmesine göz yumuluyor.

Olayı incelemekle görevlendirilen T. M. G. T. Dokümantasyon Komisyonu üyelerinin aylar süren çalışmaları sonunda 500 çocuk ile gence ve 50 aileye yöneltilen anketin tasnifi ile elde edilen rapor bize bu sonuçları vermektedir.»

Yazıda ayrıca açıklandığına göre; sözde yasağa rağmen oyun salonlarına gidenlerin % 41 i onsekiz yaşından küçük olanlardır. Müdavimlerin % 45, 2 si orta okul veya lise öğrencileridir. Oyunun bir eğlence olduğunu ileri süren bilirkişilerin mütalâası hilâfına, okula veya işe gider gibi salona her gün gelen ve saatlarca burada kalanların oranı

(1) 20 Aralık 1965 günlü Cumhuriyet Gazetesi.

782

% 74, 6 dır. İçlerinde yedi yıldan beri devam edenler var. Geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalanlardan bu salonlara devam eden ve yaşları 12-20 arasında bulunanların diğer müdavim çalışanlara oranı % 76 dır. Devam eden gençlerin % 36, 3 ü böyle bir salona sahip olmak arzusu içinde; % 79, 2 si de makinaların sağladığı kazancın iyi olduğu kanaatındadır.

Bu konuda yazılanları okuduktan ve salonlardan bir ikisini gördükten sonra şu sonucu çıkarmak mümkündür : Bu oyun salonları ve bu makinalar gerçekten, çocuklarımızın hayata hazırlanmaları için gerekli zamanlarını israf etmektedir. Harçlıklarını veya kazançlarını yutmakta, onları okuldan ve ciddi işlerle uğraşmaktan soğutmaktadır. Gerçekten kötü alışkanlıklar edinmelerine, ahlâka ve kanuna olan saygılarını yitirmelerine sebep olmakta ve onları çalışmadan, meşru olmayan yollarla kısa zamanda para sahibi olma heveslileri haline getirmektedir.

V — Kumar, Oyun Makinaları ve İdare

Kumarın zararları on dokuzuncu asır başlarında modern tedvin sırasında kanun koyucuları bilhassa meşgul etmiş; kumar oyunlarının bazı istisnai hükümlere bağlanması, kamu hukuku alanında kendisini hissettirmiştir. İdare hukuku, kumar oynanan yerlerin tanzimi, murakabesi, icabında kapatılması ile ilgili tedbirlere yer vermiştir. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunumuzun 8 inci maddesi de; polise, kumar oynanan umumî veya umuma açık yerleri o yerin en büyük mülkiye âmirinin emriyle kapatma yetkisini vermektedir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesi genel surette valinin görevlerini sayarken (C) bendinde «İl sınırları içinde huzur ve güvenlik, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevleri» arasında sayılmıştır. Kanunun 32 nci maddesi (Ç) bendi ilçe sınırları dahilinde kaymakamlara aynı nitelikte bir ödev yüklemektedir.

Oyun makinaları için durum nedir? İçişleri Bakanlığı'nın 12/12/1963 günlü genelgesi, sorumlu Bakanlığın tutumu hakkında bir fikir vermektedir. Genelgeden anlaşıldığına göre : Bu oyun makinaları son zamanlarda muhtelif şehirlerde çoğalmıştır. Bunların kumar aleti olup olmadıkları hususunda gerek idare ve zabıta makamları, gerek bilirkişi olarak bilgisine başvurulanlar çeşitli görüşte olmakla, bir kısım şehirlerde bunlar kumar aleti kabul edilerek faaliyetlerine izin verilmezken, diğer şehir-

lerde yapılacak işlemde tereddüde düşülmüştür. Teşekkül ettirilen komisyona yaptırılan incelemeye dayanarak bu konuda idare âmirlerine direktif veren Bakanlık, yurt dışından ithali de menedilen söz konusu makinalardan vilâyet merkez ve mülhakatında mevcuttsa izin verilme şöyle dursun, işletenler hakkında kovuşturma yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

VI — Oyun Makinalarına dair Mahkeme Kararları

İstanbul sulh ceza mahkemesi 21/12/1961 günlü bir kararında, salonda elektriksiz makina ile oynanan oyunun maharete ihtiyaç gösterdiğinin teknisyen olan bilirkişi mütalaasından anlaşıldığına işaretle kumar oynatan sanığı beraat ettirmiştir.

İstanbul Dördüncü Sulh Ceza Mahkemesinin 26/4/1962 gün 961/637 Esas, 962/254 Karar sayılı ilâmında; bilirkişi incelemesinden rulet makinasının kumar aleti olduğu anlaşıldığından ve bu makinanın kumar aleti olduğunu bilmediklerine dair sanıkların savunmalarına da itibar edilemiyeceğinden bahisle iki sanık T. C. K. nun 567/1 maddesine göre kumar oynatmaktan mahkûm edilmiş; makina müsadere olunmuş; sanıkların temyiz itirazları da Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin 28/6/1962 gün, 8100/7963 sayılı ilâmı ile varit görülmemiş ve mahkeme kararı oybirliği ile onanmıştır.

Rulet makinalarının kumar aleti olduğu, İzmir Altıncı Sulh Ceza Mahkemesinin 963/1412 Esas, 964/539 Karar sayılı ve Zonguldak Birinci Sulh Ceza Mahkemesinin 31/3/1965 gün, 965/80 Esas, 965/126 Karar sayılı ve her ikisi de Yargıtayca onanlı ilâmlarında kabul edilirken; Ankara Dördüncü Sulh Ceza Mahkemesi Yargıtay'dan geçmeden kesinleşen 21/8/1964 günlü kararlarında, yukarıda sözü edilen Prof. Naci Şensoy ve arkadaşlarının raporlarından, idarî tasarruflarda havaya göre değişmeler olduğundan, kanunlar ve hâdise değişmediği halde anlayış ve tutumdaki değişikliğin sebebinin nedeni anlaşılmadığından bahisle, bu aletlerin müşteri için eğlence mahiyeti taşıdığı; bilâhare idarenin görüşü değişti diye sanığın bunu kumar kasdı ile oynattığını kabul edip mahkemeye hemen sevkle hükümlülük kararı verilmesi mümkün görülemediği gerekçesiyle sanıkların beraatlarına ve makinaların sahiplerine iadesine karar vermiştir. Ancak yazılı emirle bozma talebi üzerine, makinaların kumar aleti olmadıklarına dair Mahkeme görüşüne Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin katılmadığından aşağıda bahsedeceğiz.

VII — Yargıtay Kararları

Kumarla ilgili ceza mahkemesi kararlarını inceleyen Yargıtay daireleri, otomatik oyun makinaları hakkında da muhetlif kararlar vermişlerdir.

Bilindiği gibi, Türk Ceza Kanununun 569 uncu maddesine göre, Ceza Kanununun uygulanmasında kumar, kazanç kasdiyle icra kılınıp kâr ve zarar baht ve talihe bağlı bulunan oyunlardır. Bu arada Yargıtay bir kararında, üç iskambil kâğıdı ile oynanan «bul karayı al parayı» tâbir edilen oyunun, oyundaki hile ve aldatma vasfı bakımından kumar değil; dolandırıcılık suçunu teşkil edip etmiyeceğinin araştırılması gerektiğine işaret etmektedir (Yargıtay İkinci Ceza Dairesi 2/9/1949 gün, 852/9106 sayı). Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi de, yapılışındaki hile neticesinde oynayanın daima kaybettiği oyunun kumar değil; dolandırıcılık olacağının gözetilmemesini yolsuz bulmuştur (26/6/1951 gün, 5122/5122 sayılı ilâm).

Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin 11/4/1946 gün 3419 sayılı kararında, torbadan çekilen numaralara göre bir paket sigara verilmesi, boş numaralar çekilmesi halinde oynayandan para alınması olayında kumar suçunun unsurlarını görmüştür. Gene bir karara göre, fırıldak çevirmek suretiyle oynanan oyun, tamamen baht ve talihe bağlı oyunlardan olup bütün unsurları ile kumar mahiyetindedir (Yargıtay İkinci Ceza Dairesi 11/3/1937 gün 3114/3535 sayı).

Yüksek Mahkemenin doğrudan doğruya otomatik oyun makinaları ile ilgili olmak üzere rastladığımız ilk kararı şudur : «Sanığın panayırda otomatik bir makina ile oynattığı oyunun alelıtlak alâka çeken ve müşteri için bir eğlence mahiyetinde kalan oyunlardan olmayıp da, doğrudan doğruya kâr ve zarar maksadına müpteni, kumar vasfında bulunduğu hususu karar yerinde kanuni unsurları ile tahlil ve münakaşa edilmeksizin mahkûmiyet kararı verilmesi yolsuzdur.» (Yargıtay İkinci Ceza Dairesi 31/12/1951 gün, 14158/15723 sayı)

Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise 26/11/1952 gün, 51/180 sayılı kararında, otomatik makinanın eğlence mahiyetinde olmayıp kumar vasfını taşıyabileceğini kabul etmiştir (2). Ayrıca C. Başsavcılığının 4/2/1966 tarihli tebliğnamelerinden, Yargıtay İkinci Ceza Dairesinin 20/6/1962

(2) Dr. Sahir Talât Akev — Türk Hususî Hukukunda Kumar ve Bahis — İstanbul, 1964 — Sayfa : 78.

785

gün, 8100/7963; 5/5/1965 gün, 3866/3624 sayılı ilâmlarında, rulet makinalarının kumar aletleri olduklarının kabul edildiği anlaşılmaktadır. Aynı tebliğnamelerde geçen İkinci Ceza Dairesinin 17/2/1965 gün, 905/1145 sayılı ilâmında da ,mahalli mahkemece verilen kumar oynatmak suçundan hükümlülüğe ve suç aleti rulet makinasının zoralımına dair karar onanmıştır.

Ankara Dördüncü Sulh Ceza Mahkemesinin yukarıda bahsi geçen 21/8/1964 günlü beraat kararları üzerine Adalet Bakanlığı 2/2/1966 tarihinde Ceza Yargılama Usulü Kanununun 343 üncü maddesine göre yazılı emirle sanıklar aleyhine bozma talebinde bulunmuş; Yargıtay İkinci Ceza Dairesi de 12/5/1966 gün, 200/2706 ve aynı gün, 272/2707 sayılı ilâmlarında oyun makinaları için : «Her ne kadar gerektiği anda düğmelerine basarak müdahale edilmek suretiyle suç aleti Royal Rulet makinalarında neticeyi değiştirebilmek imkânının da bulunduğundan söz edilerek, mümarese ve maharetin oyunda âmil olduğu cihetle kâr ve zararın baht ve talihle ilgili bulunmayacağından bu makinaların kumar aleti sayılamıyacaklarına bazı bilirkişi mütalâalarında yer verilmişse de; dosya münderecatından ve bu konuda zıt görüş taşıyan diğer bilirkişi düşüncelerinin de genel olarak incelenmesinden, bahsediln müdahalenin sadece mümarese ve maharete mütevakkıf olmayarak, çok kimselerin sahip olamıyacağı derecede üstün refleks ve hareket kabiliyetlerinin vücudunu gerektirdiği anlaşılması itibariyle bu hal Türk Ceza Kanununun 569 uncu maddesinin kastettiği manâda oyunu baht ve talihten tecrit edecek bir mahiyet göstermediğinden makinaların kumar aleti olarak kabulü» gerektiğine oybirliği ile karar vermiştir.

Böylece, «kanuna muhalefet» sebebiyle verilen yazılı emir üzerine; mevcut bilirkişi raporlarını, oyun makinalarının özelliklerini, kanun hükümlerini ve mahkemelerle Yargıtay'ın bugüne kadarki içtihatlarını gözönünde tutmak suretiyle bahse konu makinaların kumar aleti olduklarını bir kere daha ilâmlarında açıkça belirten Yargıtay İkinci Ceza Dairesi, temelde, aşağıda arzedeceğimiz Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararıyla birleşmekte; aynı zamanda bu karar adlî yargı alanında tereddütleri kesinlikle bertaraf edecek bir mahiyet taşımaktadır.

VIII — Danıştay Kararları

2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanunun hükümleri dairesinde, kumar âleti olarak bu makinalara izin verilmemesini ve faaliyette olanların menedilmesini öngören idari işlemler aleyhine ilgililer Danıştay'a başvurmaktadırlar.

786

Danıştay Sekizinci Dairesi, İstanbul Valiliğinin bu yoldaki bir tasarrufuna karşı açılan iptal dâvası üzerine, 10/12/1963 gün, 963/7586 Esas, 963/10408 Karar sayılı ilâmında: «Dâvalı İdarece yapılan inceleme neticesinde, otomatik rulet makinalarının kullanılmasının hiç bir maharet, mümarese ve teknik bilgiyi icabettirecek mahiyette olmadığı; aletle oynanan oyundan hasıl olan kâr ve zararın baht ve talihe terkedilmiş olduğu, kahvehane ve eğlence yerlerinde kullanılmakta olan bu aletlerle daha ziyade tahsil çağındaki gençlerin oyun oynadıkları; oyunda bir tarafın alet sahibi, diğer tarafın aletle oynayan olması itibariyle daima çift taraflı kazanç ve kayıp söz konusu olduğu; mahiyeti bakımından oyunun Türk Ceza Kanununun 569 uncu maddesinde yazılı kumar tarifinin kapsamına girdiği tesbit olunarak adı geçen oyun aletinin kullanılmasının menine karar verildiği incelenen dâva dosyasından anlaşılmıştır.

İstanbul Sulh Ceza Mahkemesinin kesinleşen 26/4/1962 tarih ve 254 sayılı kararı ile de söz konusu aletlerin kumar aleti niteliğini taşıdığı hükme bağlandığına göre, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunun vermiş olduğu yetkiye dayanılarak alınan dâva konusu kararda mevzuata aykırılık bulunmadığından» bahisle açılan dâvayı reddetmiştir.

Aynı Daire bilahara ittihaz ettiği 24/11/1964 gün, 1964/2216-8122 ve aynı tarih 1964/2224-8121 sayılı kararlarında ise: «İdarenin, 2559 sayılı yasanın sekizinci maddesine göre kapatılacak (bu olayda oynatılması menedilecek aletlerin) yerlerin, suç unsuru mevcutsa adlî yargı yerine vermeğe, aksi takdirde üç ay müddetle kapatma yetkisi vardır. Dâva konusu olayda, suç aleti olarak oynatılması menedilen aletlerin kumar aleti olmadığı bilirkişi raporlarından, dâvacının Ankara Dördüncü Sulh Ceza Mahkemesinden aldığı kesinleşmiş beraat kararının incelenmesinden anlaşılmıştır.

Bu sebeple, iptali istenen dâva konusu İçişleri Bakanlığı kararının mesnedi ortadan kalktığı gibi, yerine getirilme yeteneği de kalmadığından iptaline» karar verilmiştir.

İçtihadı birleştirme konusu yapılan Danıştay Sekizinci Dairesinin birbirine aykırı bu kararlarında idari Mahkemenin, adlî mahkemelerde alınan bilirkişi raporlarını ve bu makinalarla kumar oynatmaktan dolayı açılan dâvalarda ceza mahkemelerinin makinaları kumar aleti sayıp saymamasını, idari dâvayı kabul veya redde bilhassa nazara aldığını ve gerekçesinde bundan bahsettiğini görmekteyiz.

521 sayılı Danıştay Kanununun 31 Aralık 1964 de yürürlüğe girmesi ve yeni kurulan dairelerin faaliyete geçmeleri üzerine bu konudaki dos-

yalar Danıştay Onikinci Dairesine intikal etmiştir. Yeni Daire bütün kararlarında ve oybirliği ile ihtilâf konusu makinaların çalışmalarının oynayan şahısların mümarese ve maharetleriyle ilgisi bulunmayıp, oyunun neticesinin tamamen baht ve talihe bağlı olduğu ve çalıştırılmasının Türk Ceza Kanununda tarif edilen kumar suçunu teşkil edeceği gerekçesiyle makinaları menedici mahiyetteki idari tasarruflara karşı açılan iptal dâvalarını reddetmiştir.

Ancak, Danıştay Sekizinci Dairesinin yukarıda açıklanan kararları idareyi tereddüde düşürmüş ve otomatik rulet makinalarının kumar aleti olup olmadıkları hususundaki aykırı kararların içtihatların birleştirilmesi şekli ile çözümü için İçişleri Bakanlığı, Danıştay Kanununun 46 ncı maddesine göre Danıştay Birinci Başkanlığına başvurmuştur. Konunun İçtihatları Birleştirme Kuruluna intikali üzerine de Kurul 24/6/1966 gün 1965/91 Esas, 1966/5 Karar sayılı kararında gerekli tahlili yaptıktan sonra sonuç olarak : «Bilirkişi raporları ile Danıştay ve Yargıtay kararlarının birarada mütalâası sonunda, otomatik oyun makinalarının oynatılmasında kazanç kastı bulunduğu; oynayanların mümarese maharet veya teknik bilgilerinin sonuç üzerinde rolü olmayıp, kâr ve zararın baht ve talihe bağlı kaldığı ve oyunun Türk Ceza Kanununun 569 uncu maddesinde yazılı kumar tarifinin kapsamına girdiği; bu itibarla 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu hükümleri dairesinde İçişleri Bakanlığınca ve idare âmirlerince kumar aleti olarak bu makinalar hakkında alınan karar ve yapılan işlemlerde kanuna uymayan bir cihet bulunmadığı sonucuna varıldığından, içtihadın Danıştay Sekizinci Dairesinin 10/12/1963 gün, Esas 1963/7586, Karar 1963/10408 sayılı kararı dairesinde birleştirilmesine» oybirliği ile karar vermiştir (3).

IX — Sonuç

İnsanlar cemiyet halinde yaşamağa başladıkları tarihlerden beri, bedenî ve fikrî gelişmeleri yanında, günlük hayatta değişik oyun tarzlarına da yer vermişlerdir. Bu oyunlara katılanların bir şey ödemeyi kabul ettikleri, karşılığında da bir kazanç sağlamayı bekledikleri anda olay hukuki bir hüviyete bürünür. Kazanç kasdiyle oynanan ve kâr veya zararın mümarese, maharet veya teknik bilgiden ziyade baht ve talihe bağlı olduğu oyunlarda ise kumar bahse konudur. Borçlar Kanunumuzun 504-506 ncı maddeleri kumarı hususi hukuk alanında düzenlemiştir. Topluluk üzerindeki derin etkileri bakımından ayrıca kamu hukuku ku-

(3) Resmî Gazete — 29 Temmuz 1966 — Sayı : 12361.

marı sınırlandırmış ve belli haller için cezai müeyyideler koymuştur.

Otomatik oyun makinalarının mahiyeti memleketine göre nitelendirilmiştir. İsviçre'de konu özel bir kanunla düzenlenmiş bulunmakta; kanun hükümlerine ve hâkim görüşe nazaran da, sonuç münhasıran veya esas itibariyle maharete bağlı olmadıkça ve konusu para olup sonuç mekanik surette sağlandıkça, bu oyunlar memnu olan kumar sayılmaktadır (4). Prof. Dr. Naci Şensoy ve arkadaşlarının hazırladıkları 15/6/1964 günlü bilirkişi raporunda, İtalya'da da konunun düzenlenmiş olduğu ve İtalya Âmme Emniyeti Kanununun 88 ve 110 uncu maddelerinin bu oyunların oynanmasına imkân verdiği anlaşılmaktadır.

Memleketimizde bu makinalar hakkında özel bir kanun olmadığı için kumar aleti olup olmadıkları hususu Türk Ceza Kanunu hükümlerine tabidir. Ceza Kanunu çerçevesi içinde mesele mütalâa edilince acaba ortada, bir kısım bilirkişilerin beyan ettikleri gibi, sırf müşteriye hoş vakit geçirtmek, onları eğlendirmek için kullanılan ve sonucu oynayanların maharet ve mümareselerine bağlı bir oyun makinası mı vardır? Yoksa Türk Ceza Kanununun 569 uncu maddesinde yazılı şekilde, kazanç kasdiyle hareket edilen bir oyun varda, bu makinalarla oynatanların ve oynayanların kâr ve zararı da baht ve talihe mi bağlıdır?

Biz oyunun sonucunun tamamen baht ve talihe bağlı olduğu hususunu denemelerle belirten, Yargıtay ve Danıştay'ca da itibar edilen bilirkişi mütalâalarının daha isabetli olduğu görüşündeyiz. Diğer taraftan, makinaya atılan 25 kuruş ve elde edilecek olan da en çok 225 kuruş olmasına göre bu oyunlarda kazanç kastı, netice itibariyle kumar suçu hüviyeti olmadığı noktayı nazarını benimsemek de bizim için kabil değildir. Zira, alınabilecek 225 kuruş farkın oynayan için ifade ettiği değer küçümsenemez. Oynatanın durumuna gelince; para atıldıktan sonra cihazın otomatik çalışma süresi onbeş saniyedir. Yarım dakikalık zaman zarfında bir oyunun sonucu alınabilecektir. Salonlardaki oyun makinalarının adedi, salonların oyuna açık olduğu saatlar ve bu makinalara gösterilen rağbet göz önünde tutulursa, bir günde sağlanan kazancın önemli rakamlara baliğ olduğu kolayca hesaplanabilir. Makina sahipleri, muhtelif mahallerde cereyan eden olaylar karşısında, kendilerinin de her an kovuşturmaya uğrayabileceklerini düşünmek durumundadırlar. Oyunun mahkemece kumar olarak kabulü halinde, bir aydan aşağı olmamak üzere hapis ve ayrıca para cezası ile hükümlülükten başka beş bin lira civarında değeri olan

(4) Dr. Salih Talât Akev — Aynı eser, sayfa : 77.

makinaların da zoralımı bahse konu olduğu nazara alınırsa, oynatanların sağladıkları kazanca bel bağlamadan bu riski göze almış olmalarına da ihtimâl verilemez.

Konunun sosyal yönü üzerinde yukarıda kâfi derecede durmuştuk. Fakat her halde, «langırt» denen makinaların yarının ümidi olan gençlik üzerindeki menfi tesirleri önemli bir sorun olarak kabul edilmelidir.

Bununla beraber biz, meselenin artık büyük ölçüde halledildiği kanısındayız. İçişleri Bakanlığının yukarıda bahsettiğimiz 12 Aralık 1963 gün 22253 - I/145177 sayılı genelgesinden anladığımıza göre, bundan sonrası için makinaların yurt dışından ithali menedilmiştir. Diğer taraftan Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararı bu makinaların kumar aleti olduğunu kabul etmiştir. O halde idarece makinalar hakkında yapılacak idari işlemlerde artık kanuna aykırılık ihtimali hatıra gelmiyecektir. Aynı zamanda, 521 sayılı Danıştay Kanunun 46 ncı maddesi hükmü karşısında idare, mevcut İçtihadı Birleştirme kararına uymak zorundadır da.

Şimdiye kadarki açıklamalarımız gösteriyor ki, burada hem idarî hem de adlî yargı mercilerini ilgilendiren bir konu ile karşı karşıyayız. İdare ve idarî yargı, İçtihadı Birleştirme Kararı ile artık bağlıdır. Adlî yargı bakımından ise yüksek mahkememiz Yargıtay'ın bu konudaki, Danıştay'a paralel ve kanaatımızca hukuki ve sosyal yönleri ile tamamen isabetli bulunan içtihatlarını, diğer mahkemelerimiz de karar verirken her halde gözönünde tutacaklardır.

290

ASLİ FAİLİ BİLİNEMEYEN ADAM ÖLDÜRME VE KASDÎ MÜESSİR FİİLLERLE İLGİLİ BİR İNCELEME

Yazan : Dr. Necdet YALKUT

(İstanbul C. Savcı Yardımcısı)

PLÂN

I) Giriş

II) 463 üncü maddenin hukuki mahiyeti ve târifi

III) Maddenin tatbikinde aranılacak şartlar

IV) Konuyla ilgili bazı yargıtay kararları

V) Sonuç ve düşüncelerimiz

Bibliyografya:

1 — Ceza Hukuku. Hususi kısım. Şahıslara karşı ve mal aleyhinde cürümler. Prof. Sulhi Dönmezer. 5 inci bası. İstanbul 1963.

2 — Türk Ceza Hukuku. Cilt II. Hususi hükümler. Prof. Faruk Erem. Ankara 1962.

3 — En son tâdilleriyle birlikte gerekçeli, notlu ve içtihatlı Türk Ceza Kanunu. Cilt II. M. Muhtar Çağlayan. Ankara 1962.

4 — Türk Ceza Kanunu ve buna ait seçilmiş temyiz mahkemesi kararları. Sadık Perinçek - Cahit Özden. İstanbul 1959.

5 — Haşiyeli Türk Ceza Kanunu. Cemal Köseoğlu. İstanbul 1955.

I) Giriş

Bu yazımızda Türk Ceza Kanunumun cürümlerden bahseden ikinci kitabının, şahıslara karşı işlenen suçları nizamlıyan 9 uncu babının, (Müşterek hükümler)' le ilgili 3 üncü faslında yer alan bir maddeyi incelemek istiyoruz. Konumuzu teşkil eden ve (Aslî faili bilinemiyen adam öldürme ve kasdi müessir fiiller) diye isimlendirdiğimiz bu hukuki müessese, ceza kanunumuzun 463 üncü maddesidir.

Bu müessesenin târif ve mahiyetini, uygulanma şartlarını, hudutlarını, diğer maddelerle mevcut bağlılık derecesini, cezadan indirme nisbetini

ortaya koymak, bu arada konu ile ilgili karakteristik yargıtay içtihatlarına atıflarda bulunmak ve sonuç bölümünde şahsi görüş ve düşüncelerimizi belirtmek kanaatımızca faydalı olacaktır.

II) 463 üncü maddenin hukuki mahiyeti ve târifi

Ceza Kanunumuzun 463 üncü maddesi aynen şöyledir : (448, 449, 450, 456, 457 nci maddelerde beyan olunan fiilleri birkaç kişi birlikte yapmış olup da failin kim olduğu belli olmazsa bunlardan her birisi hakkında fiil için tâyin edilmiş olan ceza üçte birden yarısına kadar indirilerek hükmolunur. İdam ve müebbed ağır hapis cezalarını istilzam eden fiillerde on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası tâyin olunur. Şu kadar ki bu kaide fiili doğrudan doğruya beraber işlemiş olanlar hakkında tatbik olunmaz).

Görülüyor ki, bu madde gereğince ceza nisbetinde failler lehine **üçte birden yarıya kadar bir indirme yapılacak,** idam ve müebbed ağır hapis cezalarını gerektiren fillerde **on seneden aşağı olmamak üzere** ağır hapis cezası verilecektir.

1889 tarihli mehaz İtalyan Ceza Kanununun maddemize tekabül eden 378 inci maddesinin metni ise şu şekildedir : (364, 365, 366, 372, 373 üncü maddelerde beyan olunan fiilleri bir kaç kişi birlikte yapmış olup da kaatilin, carihin, failin kim olduğu belli olmazsa bunlardan her biri hakkında fiile tâyin edilmiş olan ceza üçte birden yarısına kadar indirilerek hükmolunur. Ve müebbed ağır hapis cezası 15 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapse tahvil edilir. Bu kaide fiili doğrudan doğruya beraber işlemiş olanlar hakkında tatbik olunmaz).

Ceza Kanunumuzun 463 üncü maddesi, hukuki mahiyeti itibarile adam öldürme ve kasdi müessir fiil suçlarının özel anlamda **kanuni hafifletici sebebini teşkil etmektedir.**

Adam öldürme veya kasdi müessir fiil, birden fazla şahıs tarafından birlikte işlenip, asıl faili bunlardan hangisi olduğu anlaşılamadığı hallerde, icra hareketlerine girişmiş olan tekmil failler hakkında bu madde tatbik kaabiliyeti taşır.

Burada Adalet Cihazı hakiki faili tesbit hususunda **bir aciz, bir imkânsızlık** içerisindedir. Adaletin bu iktidarsızlığı, diğer sanıklar aleyhine yersiz hükümler doğurmaktadır.

292

Fer'i failler hakkında bu madde uygulanamaz. Asli iştirakın manevi şekli ile de söz konusu madde bağdaşamaz. Tek kelime ile, maddemiz yalnızca **asli maddi failler için** kıymet ifade eder.

Son fıkrada, fiili doğrudan doğruya beraber işliyenler hakkında maddenin tatbik olunamıyacağına işaret ediliyor. Bu gibi hallerde her failin işlediği fiilin münferiden ispatlanması ve bu suretle hüküm tesisi gerekmektedir.

Nakıs teşebbüs halinde 463 üncü maddenin tatbikinin düşünülemiyeceği aşikârdır. Tam teşebbüs halinde ise maddenin uygulanması mümkündür.

Yukarıda verilen izahat muvacehesinde yazı konumuzu teşkil eden **bu müessesenin bir tarifini yapmak gerekirse diyebiliriz ki :** Adam öldürme suçu yahut kasden müessir fiil, birden fazla kimse tarafından işlendikten sonra hakiki failin mahkemece münferiden tâyin ve tesbit olunamaması halinde, icra hareketlerine katışmış olan faillerin hepsi hakkında müsnet suçun cezasını bir nisbet dahilinde azaltmayı zorunlu kılan özel mahiyette bir kanunî tahfif sebebidir.

III) Maddenin tatbikinde aranılacak şartlar

463 üncü maddenin uygulanmasında aranılacak **şart ve unsurları şu** şekilde sıralıyabiliriz :

1 — İşlenen suç **(adam öldürme)** veya **(kasten müessir fiil)** olmalıdır.

Şu hale göre bu maddenin tatbikinde taksirli suçlar yer alamaz. (Müstakil failin belli olmadığı hallerde faillerin cezalandırılması kaidesi **ölüme sebebiyet** suçunda tatbik olunmaz. 4. C. D. 17/12/1943. 9483/7393).

(455 inci maddeye şâmil olmadığı gözetilmeden 463 üncü madde ile indirme yapılması yolsuzdur. 4. C. D. 8/5/1948. 5140/5620).

2 — Failler birden fazla olmalıdır.

3 — Fiil doğrudan doğruya beraber işlenmiş olmamalıdır.

4 — Failler aynı suçu işlemek üzere **(birlikte harekete geçmiş)** olmalıdırlar.

5 — Faillerden her biri adam öldürme veya kasten müessir fiil suçlarının **(icrai hareketlerine girişmiş)** bulunmalıdır.

297

(Müstakil failin belli olmaması halinde faillerin cezalarının indirilmesi kaidesi, faillerin suçun ikaına muktazi icra hareketlerine birlikte tevessül etmeleri ve bunlardan hangisinin cürmi neticeyi tevlit eden fiili işlediğinin belli olmaması hâlinde tatbik olunur. 1. C. D. 11/4/1944. 934/898).

(C. K. nun 463 üncü maddesinin tatbiki için kendilerine suç isnat edilen kimselerin suçu icraya yarıyacak fiil ve hareketlerinin tahakkuk etmesi icap eder. 1. C. D. 25/6/1942. 1432/1725).

6 — Suçun asli faili sarahaten tesbit edilememeli, fakat sanıkların her birinin, bu suçların faili sayılmasını haklı gösterecek hareketlerde bulunmuş olmaları ispat edilmelidir.

7 — Faillerin herbirinde C. K. nun 448, 449, 450, 456, 457 inci maddelerinde gösterilen suçları işlemek hususunda (**cürmi kasıt**) mevcut olmalıdır. Faillerin kasıtlarında (**ayniyet**) yoksa bu madde uygulanamaz. Şu hale göre sanıkların hepsinde **ya adam öldürmek veya müessir fiil işlemek kastı** bulunacaktır. Faillerden bir kısmı adam öldürmek, diğer kısmı müessir fiilde bulunmak kastına sahipse, 463 üncü madde uygulanamıyacaktır. (463 üncü maddenin tatbik edilebilmesi için adam öldürmek cürmü veya müessir bir fiil işlemeyi müteaddit şahısların kasdetmiş olmaları ve kastta iştirak sabit olmakla beraber asli failin taayyün etmemiş olması lâzımdır. 2. C. D. 15/8/1935. 2609/2961).

IV) Konuyla ilgili bazı yargıtay kararları

463 üncü maddeye ait olup, Yargıtayımızca verilmiş kararlar arasında karakteristik mahiyet arzedenlerden birkaç tanesini aynen yazımıza alıyoruz :

(Maktülün aldığı iki yaradan her biri müstakillen ölümü mucip olduğu ve bu yaraların ayrı ayrı hüviyetleri mâlum iki kimse tarafından ikâ edildiği anlaşıldığına göre 463 üncü maddenin tatbiki doğru değildir. 1. C. D. 2/5/1940. 128/1214).

(Sanıklardan Hasan bıçakla ve Ethem silâhla maktülü yaralıyarak öldürdükleri ve bu yaraların her birinin ayrı ayrı ölümü mucip oldukları dosya ve rapor münderecatından anlaşıldığı halde sanıklar hakkında 463 üncü maddenin uygulanması yolsuzdur. 1. C. D. 29/4/1949. 477/858).

(Maktülde ikiden fazla öldürücü yara bulunması sebebile 463 üncü madde tatbik edilemez. 1. C. D. 24/2/1958. 3198/440).

79

(Her iki maznunun Ali'yi parasına tamaen ayni kasıt altında kayışla boğarak öldürdükleri ve şu suretle suçun iki suçlu tarafından beraberce işlenmiş olduğu mahkemece kabul edilmiş olduğu halde 64/1, 463/son maddeler sarahatına karşı hem 64 üncü madde yoluyla, hem de asıl faili belli olmadığından bahisle tenakuza düşülerek 463 üncü maddenin tatbik olunması yolsuzdur. Ceza Genel Kurulu. 8/5/1944. 66/62).

(Maktuldeki 6 bıçak yarasından ölümü mucip olanların sanıklardan hangisinin fiili ile husule geldiği tesbit edilememesine göre hâdisede 463 üncü maddesinin tatbiki gerekir. 1. C. D. 29/1/1951. 187/156).

(463 üncü maddenin uygulanabilmesi için her iki sanığın silâh kullanmaları ve ölüme hangi silâh mermisinin sebep olduğunun tâyin edilememesi şarttır. 1. C. D. 20/10/1950. 285/2394).

(Tek olan kırığın, ayni yere vuran iki sanıktan hangisinin eseri olduğunun tesbit edilememesine göre, 463 üncü maddeye yer olacağının gözetilmesi icap ederken zuhul olunması yolsuzdur. 4. C. D. 22/3/1952 2947/2947).

(..... Sağ kulak arkasına isabet eden kesici ve delici bir aletle husule gelen büyük yaranın ölümü tevlit ettiği raporda gösterilmiş olmasına ve diğer yaraların öldürücü mahiyet taşımadığına nazaran, ölümü intaç eden bu yaranın, sanıklardan hangisinin darbesile husul bulduğu tesbit edilemediği takdirde haklarında T. C. K. 463. maddesinin uygulanması gerekip gerekemiyeceği münakaşa olunmadan ve kanuni sebep ve mesnedi de izahsız bırakılarak her iki maznunun da müstakil fail olarak kabul edilmesi bozmayı muciptir. I. C. D. 6/10/1960. 150/2016).

(Maktul Müslim'in kafasına isabet eden darbe dolayısile kafa kemiğinde çatlaklık, kırıklık, çöküntü ve dimağ zarında bir zedelenme mevcut olmayıp, ölümün ancak iç kanamadan ileri geldiği tesbit edilmiş olmasına göre, tavsif yerinde bulunmuş, sanıklardan hangisinin darbesinin ölümü intaç ettiği kat'iyetle belli olmadığından, 463. maddenin uygulanmasında bir yolsuzluk görülmemiştir. 1. C. D. 6/7/1960. 1470/1703).

(Müşteki, her iki maznunun da çifte tüfekleriyle ateş ettiklerini, hangisinin ateşi ile yaralandığını bilmediğini beyan etmiş, hadisenin bir görgü şahidi bulunmamış olmasına göre, raporu veren tabibten ve silâh fenninden anlıyan bir bilirkişiden müştekinin vücudunun muhtelif nahiyelerinde görülen yaraların bir çifte tüfeğinden çıkan ve dağılan saçma tanelerinin isabetiyle mi, yoksa birden fazla ateşle mi husulü mümkün olduğu tesbit edilerek neticesine göre T. C. K. nun 463. maddsinin tatbiki lüzumunda zuhul olunması yolsuzdur. 2 C.D. 14/5/1960. 3919/5262).

295

(Müdahil Osman Kaya'nın iddiasına, şahadete ve kabule göre aralarında esaslı hüsumet bulunan iki taraf gece karşılaştıklarından bir el av tüfeği atılarak mağdur ve müdahil Osman Kaya'nın muhtelif yerlerinden saçma ile yaralanmış bulunduğu anlaşılmaktadır. 463 üncü maddenin tatbiki için maznunların ayrı ayrı icrai hareketlere iştirak etmiş olması ve mevzubahs hadiseye göre maznunların üçünün de müdahile karşı av tüfeklerini istimal etmiş olmaları şarttır. Halbuki, hadisede bir el atıldığı kabul edilen av tüfeğini bu üç maznundan hangisinin atmış olduğu tesbit edilememiş bulunduğundan, müstakil fail tâyin olunamamış ise de, diğer iki maznun icrai fiillere iştirak etmemiş olduğundan, 463 üncü maddenin tatbikine kanunen imkân bulunmadığı ve bu takdirde (her maznunun maddî fer'i fail durumunda bulunduğu) gözetilmeden 463 üncü maddenin tatbiki yolsuzdur. 1 C.D. 10/12/1958. 103/284).

V — Sonuç ve düşüncelerimiz

Konumuzla ilgili şahsi görüş ve düşüncelerimizi bu bölümde (9) **nokta etrafında** toplamak istiyoruz :

——1 — Adlî mekanizmanın, hakiki aslî faili bulamamasının, fert aleyhine isabetsiz hukuki neticeler doğurmasını gerektiren 463 üncü maddenin Ceza Kanunumuzda yer almasını şahsen uygun görmüyoruz. Bu madde bütün özellikleriyle **(Cezaların şahsiliği)** prensibinin ihlâline yol açmaktadır. Bu maddenin kaldırılması ile, ceza hâkimi tahkikatını daha derin ve noksansız yapacak, tek kelime ile Adlî mekanizma asıl faili meydana çıkarmak hususunda titiz bir çalışma ve gayret sarfına mecbur kılınacaktır.

2 — Bu madde **(tereddüt ve şüphe halinde sanığın lehine gidilmesi kaidesile) (İn Dubio Pro Reo)** telif edilemez.

3 — Bu maddeye göre ceza gören faillerden herbiri az veya çok, suçun hissedarı durumunda iseler de, çarptırılacakları ceza nisbeti, **suçtaki payları ile oranlı** değildir. Başka bir söyleyişle 463 üncü madde, **adlî hataya kanunen cevaz veren** bir hüküm vaz etmektedir. Mahkeme salonunu terkederken hukuki bir tatminsizlik içerisinde kıvranan ve uğradıkları yersiz mahkûmiyeti protesto etmek maksadıyla, çok defa yakışıksız sözlerle hey'ete haykıran sanıkların bu hissi davranışlarında, **Adlî hata'** nın dile gelmiş ızdırabını duymamak imkânsızdır.

4 — Bu hükmün diğer suçlara da teşmil edilmemesi, maddenin sun'iliğini bir kere daha ispat eder. Kanunda en az adam öldürme ve kasten müessir fiil cürümleri kadar cezai müeyyide altında bulunan pek

796

çok suç mevcut olduğu halde, onlar, bu tarz bir avantajlı uygulamadan yoksundur. **Suç ve ceza siyasetine aykırı düşen bu durumun** düzeltilmesi için **Majno**'nun dediği gibi bu madde ya tamamen kaldırılmalı veya tekmil suçlara teşmil edilmelidir.

5 — Mehaz 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 378 inci maddesine tekabül eden 463 üncü maddemize benzer bir hüküm, 1930 tarihli yeni İtalyan Ceza Kanununda bulunmamaktadır. Fransız Ceza Kanunu gibi diğer memleket mevzuatları da bu müesseseye yer ayırmamışlardır. Bu hal dahi, fikrimizce, bu hükmün benimsenmiyecek bir mahiyet taşıdığını ifade ve ispat etmektedir.

6— Bu maddenin uygulanmasında, sanıklardan biri lehine mevcut tahfif sebebinin diğerlerine sirayet edemiyeceği kanısındayız.

7 — İtalyan Yargıtayına göre, yazı konusu maddenin tatbik edilebilmesi için **failler arasında önceden bir anlaşmanın mevcut olmaması** lâzımdır. **Majno'** da aynı kanaattedir. Bu cezacıya göre maddenin uygulanabilmesi için, fiilin evvelce vâki bir anlaşma sonucu olmayıp **tesadüfi** olması gerekir.

Aşağıda örnek olarak aldığımız kararları ile Yargıtayımızın da bu görüşü benimsediği anlaşılıyor :

(Maznun Hasan ve arkadaşları Hüseyin ve Hilâl, maktulü, parasını almak için öldürmeğe karar verip bu kararı icra etmiş bulunmalarına ve müşareketi mütesaviye kaidesinin evvelce takarrür etmiş bir ittifak neticesi işlenen öldürme suçlarında tatbiki kabil olamıyacağı düşünülmeden maznun Hasan'ın cezasından 463 üncü madde ile indirme yapılması yolsuzdur. 1 C.D. 3/6/1958. 3233/1447).

(463 üncü maddenin tatbik edilebilmesi için fiilin evvelce takarrür etmiş bir ittifak neticesi olmayıp **tesadüfi olması** iktiza edeceğine, icra tarzına ve 450/4 bendi tatbik edilmiş olmasına göre 463 üncü maddesinin tatbik edilmesi yolsuzdur. 1. C. D. 1/10/1959. 2559/2768).

(Müşareketi mütesaviye kaidesinin evvelce takarrür etmiş bir ittifak neticesi işlenen öldürme suçlarında tatbiki kabil olmayacağı düşünülmeden 463 üncü madde ile sanık Mustafa ve Mehmet Ali'nin cezalarından indirme yapılması yolsuzdur. 1. C. D. 3/6/1958. 2881/1467).

Buna karşılık Prof. Dönmezer'e göre, önceden bir anlaşma olsun veya olmasın, aynı suçu işlemek hususunda faillerden herbiri cürmi kasta sahip oldukları takdirde, haklarında bu madde uygulanmalıdır.

792

Biz de hocamızın fikrine katılıyoruz ve 463 üncü maddenin **hem iştirak dışında** ve **hem de iştirak halinde** tatbik kaabiliyeti taşıması lâzımgeldiğini iddia ediyoruz.

8 — Neticenin kasdı aşması suretile adam öldürme ve müessir fiil suçlarını nizamlıyan **T. C. K.'nun 452 ve 458 inci maddeleriyle,** kasten adam öldürme suçlarında, evvelden mevcut veya sonradan husule gelen sebebin mevcudiyeti dolayısile cezayı hafifleten aynı kanunun **451 inci maddesi,** yazı konumuzu teşkil eden **463 üncü madde ile telif kabul eder mi ?**

Yargıtayımız ve Prof. Erem bu soruya menfi cevap vermektedir. Filhakika 1 C.D. 11/6/1957. 5249/2478 sayılı kararında : (452 nci madde hükmü, esas itibarile 448, 449, 450 nci maddelere mâtuf olup bizatihi bir hükmü tazammun etmediği için mücerret bir surette tetkikine imkân olmayıp mezkûr maddelerle mütedahilen ve memzucen tatbiki zaruri bulunmasına göre, bu maddelere taallûk eden şartlarla tetkik ve tatbiki lâzımgeldiği ...) demektedir.

Prof. Erem de, 463 üncü maddenin istisnai bir hüküm vaz ettiğini, madde metninin muayyen hallere inhisar ettirildiğini, bu itibarla maddenin tatbik sahasının genişletilmesinin doğru olamıyacağını... ileri sürmektedir.

Biz bu görüşleri benimsemiyoruz. Fikrimizce 451, 452 ve 458 inci maddelerle 463 üncü madde telif kabul eder ve her üç halde de yazı konumuzu teşkil eden madde uygulanabilir. **Meselâ, 451 inci madde,** kasten adam öldürme fiillerini dereceli olarak tanzim eden 448, 449 ve 450 nci maddeleri ikmal eden ve sanık lehine hafifletici sebep yaratan bir maddedir. Ölümün, failin fiilinden evvel mevcut olup da failce bilinmeyen ahvalin birleşmesi veyahut failin iradesinden hariç ve gayrı melhûz esbabın inzimamı yüzünden vukua geldiği hallerde cezanın azaltılmasını gerektirmektedir. Müstakil hüviyette bulunmayan, varlığını ve anlamını bu maddelere borçlu olan 451 inci maddenin bizatihi bu maddelerle kaynaşmış olan hükümlerini, 463 üncü maddenin imkânlarından mahrum bırakmak, bizce, fazla rijid ve formel bir düşünüş tarzının ifadesinden başka bir şey olmıyacaktır.

Zannımızca, neticenin kasdı aşması suretile adam öldürme suçlarını tanzim eden 452 nci madde de 463 üncü maddenin uygulanmasından yoksun kılınamaz. Biz, **Manzi**'nin bu konudaki görüşüne ve İtalyan Yargıtayının kararlarına iştirakle diyoruz ki, bilfarz kasden işlenmiş müessir fiil neticesi adam öldürme hallerinde, ortada ölüm ile sonuç-

798

lanmış müessir fiil mevcuttur. Kasden müessir fiil suçları ise 456 ve 457 nci maddelerde nizamlanmış olup esasen 463 üncü maddenin metninde yer almaktadır. Bu itibarla sanık lehine durum arzeden 452 nci madde ile 463 üncü maddenin bağdaşamıyacağını iddia etmek yersizdir.

Keza neticenin kasdı aşması suretile müessir fiilde bulunma halini düzenliyen **458 inci maddenin** de bağımsız bir hüviyet taşımamasına, önem ve değerini kasden müessir fiil suçlarını tanzim eden 456 ve 457 nci maddelerden almış olmasına, 456 ve 457 nci maddelerin de esasen 463 üncü madde metninde zikredilmiş bulunmalarına nazaran bu maddenin de 463 üncü madde ile telif edilemiyeceğini iddia etmek bizce yanlış bir görüş tarzıdır.

9 — Konumuzla ilgili incelememizi ve bu husustaki şahsi görüşlerimizi burada bitirmiş bulunuyoruz. **Sonuç** bölümünde açıkladığımız gerekçeler muvacehesinde 463 üncü maddenin mevzuatımızdaki iğreti, sun'i, gayri ilmî, zararlı ve tehlikeli durumu ispata çalıştık. Kanaatımızca, 463 üncü madde yerine icâbı hâle ve dosya münderecatına göre, ceza kanunumuzun maddî aslî iştirak halini tanzim eden **64/1 inci maddesinin**, veya maddî fer'i iştirak durumunu düzenliyen **65/3 üncü maddesinin uygulanarak** dâvanın çözülmesine çalışılması, bu suretle faillerden her birinin mahkûm edilecekleri ceza miktarının, suçtaki paylarıyla oranlı bulunmasının mahkemece sağlanması, tutulacak en doğru yoldur.

Bu itibarla, şahsen tasvip edemediğimiz bu müesseseyi tanzim eden bu maddenin, yakın bir gelecekte ceza kanunumuzun bünyesinden çıkartılmasını temenni ederek sözlerimize son veriyoruz.

799

TERCÜMELER

360

HÜKÜMLÜLERLE ÖZEL — BEŞERİ İLİŞKİLER KURMAK SURETİYLE İSLÂH VE TERBİYELERİNİ SAĞLAMAK

Yazan : Dr. Jur. Edgar SELGE **Çeviren : Ahmet BUHARALI**

(Bonn Hükûmet Müşaviri)

Hükümlülerin terbiye ve islâhları bakımından özelliklerini ve karakterlerini tanımak ve tanzim edebilmek için, daima iki hususun mevcudiyeti şarttır :

1 — Hükümlülerin kişisel özellik ve karakterlerini teker teker tetkik ve tanımak ve bu suretle islâh ve terbiyelerini sağlamak;

2 — Cemiyet içinde suç ortağı olarak görülen kişilerin, cemiyetin pozitif ve negatif tesirlerinden ve bilhassa kitle âmillerinden çekip çıkarıp ıslah ve terbiye ederek, birer faydalı unsur yapmaktır. Kısaca, fertlerin cemiyete, cemiyetin fertlere kriminolojik bakımından, negatif ve pozitif tesirlerini ayrı ayrı tetkik ve müşahade ederek, ıslah ve terbiye konularını buna göre tesbit ve tanzim etmeliyiz.

Bugünkü konferansımla, hükümlülerin münferiden cemiyet içinde islâh ve terbiye hususlarını arzetmeye çalışacağım.

Bu ıslah ve terbiye konusu, hükümlülerin bireysel karakter ve özelliklerinin bilinmesi, hususiyle bu hususu kolaylaştıracak şart ve sebeplerin bulunmasiyle mümkün olacaktır; bilhassa bu şartları ve sebepleri araştırmak elzemdir.

Bu husus, bir çok âlimler tarafından araştırılıp tesbit edilmiş olduğundan, ben bugünkü konuşmalarımla psikolojik ve metodik hususlara temas etmiyeceğim, bilâkis genel olarak ve her zaman hemcinslerimizle olan beşerî ilişkilerimizden söz edeceğim.

Bu vesile ile, islâh ve infaz evlerimizde bulunan ve cemiyet hayatından mahrum ve tecrit edilmiş kimselerin durum ve karakterlerinden ve

bu kapalı hayattaki moral ve atmosferden bahsedeceğim. Bu husus bilhassa hükümlülerin bireysel özellik ve karakterlerini, hususiyle beşeri ilişkilerimizin temelini teşkil eylemektedir.

Ceza ve infaz evlerimizin bugünkü durumu hükümlülerin sosyal ve medenî ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktır. İnfaz ve cezaevlerine yeni gelenler, bilhassa çocuk veya genç suçlular, başka bir cemiyete ve atmosfere girmekte, bu cemiyette yaşıyanlarla bilhassa personellere, alışamamakta ve onlarla anlaşamamaktadırlar. Bu itibarla kendilerini fena hissetmekte ve cemiyetten kovulmuş duygusu ile daima moral bozukluğu içinde ve şüpheli yaşamaktadırlar. Bilhassa cezaevi personeli tarafından iyi ve güler yüzle karşılanmamakta ve buralara giriş, kabul ve intibak etmek, çok defa güçlükler, ihtilâflar arzetmektedir. Bu itibarla, cezaevlerine kabul ve nasıl karşılanacakları, bir yönetmelik ve buna ek emir ve tamimlerle tesbit ve tanzim edilmelidir.

Bu vesile ile, bir cezaevi müdürü, eski bir hükümlü ile karşılaştıkları esnada şunları naklediyor : «Tahliyesinden bir sene sonra bir gençle tekrar karşılaştım, hayatına hakiki istikameti verdiğini, artık ıslah ve terbiye olarak cemiyetin gerçek bir nüvesi ve üyesi bulunduğunu anlattı bana. Bu genç bana, cezaevi kabul bürosunda memur olarak çalışan bir kimsenin, kendisine yaptığı hareketleri ve muameleyi nakletti O, sert ve hırçın sesiyle, otur, duvara yaslan eller yukarı! Herkes onun bu fena huy ve hareketlerine alışmış, bağırmalarına artık kulak vermiyorlardı. Yine bir gün bana, paçavra herif, yine ne haltlar karıştırdın da buralara geldin diye fena hareket ve küfürler ediyordu. Bu adamın bu sözleri, kisiliğimi geriletti, ümitlerimi kırdı, tekrar cinayete teşvik ve tahrik edyordu beni. Bu tevkifhane ve transport esnasında, sanki bir düşman esir kampında yaşıyor gibiydi hayatım. Çok şükür şimdi iyiyim, serbestim ve hürüm. Ama o işkence hayatını hiç bir zaman unutamıyorum.»

Böyle güvensizlik ve moral bozukluğu yaratan fena muamele ve hareketler, bilhassa düşmanca kabul ve karşılamalar, elbette gayri insani ilişkilerdir. Bu vesile ile, son konferansımda bu hususlara temas ederek positif ve negatif sebep ve özelliklerini, mümkün olduğu kadar izaha çalıştım. Bu itibarla, hükümlülerin ceza ve infaz evlerindeki ilk ve son günlerini nazara alarak, onları iç ve dış etki ve tesirlerden korumak ve kurtarmak için, cezaevi dâhilinde, mümkün olduğu kadar serbest bırakmak tezini savundum. Bilhassa cezaevi müdürü, idarecileri, Gurup âmirleri, Ruhiyatçılar, öğretmenlerle ayrı ayrı görüşmek, onların gönüllerini almak, cezaevi atmosferine alıştırmak, burayı bir cezaevi havasına değil, bir okul muhit ve havası haline getirmek elzem olan hususlardandır.

20/

Muhakkak ki, insan oğluna her iş başlangıçta zor ve yabancıdır. Bu husus bilhassa çocuk veya genç hükümlüler için, daha başka bir özellikler arzeder. Bu itibarla, onları islâh ve terbiye edebilmek için, daha fazla gayret ve emek sarfetmek zorundayız. Burada yaşayan bütün insanlar için, ayrı bir imtiyaz ve muamele olmamalı ve herkes ve bilhassa cezaevi personeli, hükümlüler üzerinde hâkim rolü oynamamalıdır. Şüphesiz her fert cemiyet için faydalı birer unsurdur.

Bu itibarla biz, hemcinslerimizin her sahada faydalı olduklarını kabul ederek, bu düşünce ve gaye ile onları normal cemiyet hayatına iade etmek zorundayız.

Bilhassa, hükümlülerle hapishane personeli arasında samimi ve fakat ciddi bir beşeri ilişki bulunmalıdır. Hükümlüler bu personele hürmet ve saygı göstermeli, personel de onlara şefkat ve merhamet beslemelidirler. Bunların zaman ve kişiliklerini kıymetlendirmeli, geçmiş hayat unutturmalı, geleceği sevdirmelidir, aralarındaki konuşmalar, insani ve beşeri birer köprü olmalıdır. Personel ve hükümlüler birbirlerinin moral ve ahlâki durumlarını takviye etmeli, onları yarına hazırlamak için gerekli nasihatları vermeli, onlara, hayatın dışarda iyi, içerde fena olduğunu asla hatırlatmamalı, geçmiş hayatlarından söz etmemeli, aralarında yaşama ve istikbal için gerekli hazırlıkları tanzim ederek, deruni ve samimi ilişkiler yaratmalıdır. Bunu onlara zorla değil, kendileri bu hususu idrak etmeleri ve istemeleri için uygun ve münasip havayı ve fırsatı bulmalıdır. Bu itibarla, hemcins olarak onlarla iyi sahalarda dertleşmek ve konuşmak, bu hususun temelini teşkil eyler.

Uzun tecrübe ve yorucu gayretlerimle bunu aşılamak için her türlü tavsiye ve nasihatlerle denedimse de, bu hususu tatbik ve ikmâl için de o kadar zorluklarla karşılaştım; bilhassa bu yolda bir islâh ve terbiye sistemi yaratmak için, çok çalıştım. Böyle bir beşeri ilişki, hükümlüler arasında tesis edilebilirse, bittabi, neticeler olumlu ve tesirli olacaktır. Burada bulunanların her türlü medenî, tabii ve sosyal ihtiyaçlarını tanzim etmek, aileleri, velileri, iş yerleri, sigortaları, iş ve çalışma kurallarını düzenlemek, okuma, tahsil ve istikballeri için gerekli bütün yardım ve dertleri ile ilgilenmek, şüphesiz en mühim ve olumlu hareketler ve hatta kutsi görevlerimizdendir. Bu beşeri ilgi ve bağıntılar, onları ceza ve infaz müesseselerinde bulundukları müddetçe manen ıslah ve terbiye eder, yarın için güven ve cesaretlerini artırır, hayata ve istikbale bağlar.

Bu ilgi ve bağıntıların kuvvet ve kıymetini gerçekleyen, hayatımızda pek çok misaller mevcuttur. Ezcümle :

Harpten sonra zulüm ve vahşet içinde senelerce kıvranıp yaşamış olan bir genç, 16 yaşlarında iken iki çocuğun canına kıymıştı. Bu cinayetin esrarı ve sebebi çözülememiş ve o en yüksek cezaya çarpılarak, ceza ve ıslah evimize gönderilmişti. Müessesemizde bulunduğu yıllarda o, Gurup Başkanı ile sıkı ve samimi ilişkiler tesis eylemiş, ıslah ve terbiye başkanı onu çok sevmiş, bu suretle bir çilingir tahsili yapmasına vesile olmuş, kalfalık imtihanını da iyi derece ile ikmâl eylemek imkân ve fırsatını bulmuştur. Bu genç, müessese dâhilinde yarattığı intiba ve hareketleriyle, ıslâh ve terbiye olduğunu ispat eylemiş, İslâh ve Terbiye Gurup Başkanının dikkatini çekmiştir. Cezanın bitmesi yıllarının sonlarına doğru, onu Gurup Başkanı, bilhassa hafta tatilleri sonunda, evine götürüyor, bahçe işlerinde çalıştırıyordu, bilhassa kalabalık ailesi ve çocukları ile az temas ettiriyordu. Tahliyesinden sonra, Onu Gurup Başkanı aile ocağına aldı ve böylece uzun yıllar bir baba oğul gibi bir ve beraber yaşadılar. Bu seneler esnasında, o hayatını ve serencamını bilen bir kızla tanıştı ve onunla güzel bir yuva kurdular, cemiyete bir de çocuk hediye ettiler ve hâlen mes'ut olarak yaşamaktadırlar. Bu dürüst ve mes'ut aile hayatlarının böyle devam edeceğine ehemmiyetle inanmaktayım.

Bu gencin Gurup Başkanı ile böyle kişisel ve beşeri ilişkiler kurması, bu ehemmiyetli - hayırlı ve pozitif yolun bulunmasına hizmet eylemiş, cemiyet bir insan daha kazanmıştır.

Diğer bir olay da; Müessese sosyal bakım asistanının bir münakaşa yüzünden sevgilisini öldüren bir genç üzerinde yaptığı islâh ve terbiye tesiridir. Bu asistan, bu çocuğu açık cezaevine göndermek için, azami gayret ve israrı göstermiş olmasına rağmen, çocuk cezasını bu kapalı cezaevinde çekmek istiyordu, bütün sert şartlar ve sıkı disiplin altında. Bu sosyal bakım asistanı çocuktan çok daha fazla ızdırap içinde yaşıyor, üzülüyor ve kendisini en az onun kadar suçlu hissediyordu. Sosyal yardım asistanının, bu çocuk üzerinde yarattığı müsbet tesirler ve yaptığı insani yardımlar, bilhassa dikkate değer. Çocuğu cemiyete ve hayata hediye eden bu asistandır.

Bu olay da, hükümlülerin bireysel ilişki ve insanî bir hareketle, nasıl ıslah ve terbiye edildiğini açıkça göstermektedir. Bu suretle kurtarılan genç, hâlen çok iyi bir aile hayatı yaşamakta ve istikbali de gayet normal görülmektedir.

Dini ıslah ve terbiye de, çok defa tesirlerini icra eylemekte ve çok iyi ve olumlu neticeler tevlit eylemektedir. Dinî inançları sağlam ve kuvvetli olan kimseler, kaderlerine razı oluyor, çoğu zaman bu dinî inanç ve te-

selli sayesinde, hapis bulundukları yıllarda mülâyim ve itaatkâr yaşıyarak, kendilerine doğru yolu bulmakta güçlük çekmiyorlar. Bu itibarla, ıslah ve infaz cezaevlerinde, dinî bir ıslah ve terbiye bölümleri de mevcut bulunmaktadır.

Bu cümleden olarak, dindar ve Hz. İsa Gençlik Birliğine mensup bir genç, bugün bizim Daire Müdürümüzdür ve hâlen bu görevi başarı ile devam ettirmektedir, burası, artık kendi evi olmuştur. Bilhassa o, bu dinî inanç ve bilgi sayesinde, hükümlüler üzerinde müessir olmakta, ıslah ve terbiye hususunda büyük yardım ve hizmetleri geçmektedir.

Beşerî ve mânevî bir ilişkinin olumlu neticelerinden biri de; hükümlülerin, münasip bir zaman ve fırsatta terbiyecileri yani cezaevleri personeli tarafından evlerine davet edilmesidir. Bu usul, bilhassa uzun senelerin verdiği tecrübe ve müsbet neticelerden cesaret ve ilham alarak, bizzat tarafımdan idare edilen müesseselerde tatbik edilen bir ıslah ve terbiye sistemidir. Bu itibarla, çocuk veya genç hükümlüler, teker teker bayram ve noel günleri öğleden sonra cezaevi personelinin evlerine davet edilirler ve bugünü, davet edildikleri ailelerin nezdinde geçirirler. Böyle bir gün, onlar için hiç şüphesiz, aile ve cemiyet hayatına uzun yıllardır hasret çeken güven ve cesaretlerini artıracak, müessesede yaşanan monoton hayattan çekip alınmalarına elbette yardım edecektir. Bilhassa bu gün, onlar için bir bayram ve en büyük hâtıra olacaktır. Böyle güzel ve iyi duygular ve hâtıralarla ayrılanlar, öğretmenlerine, ustalarına ve bütün müessese memur ve personeline devamlı mektuplar yazmakta ve her vesile ile, bugünün hâtıralarını, önemini ve bilhassa minnettarlık duygularını ifade eylemektedirler.

Bu cümleden olarak, bizde uzun seneler kalmış ve ayakkabı atölyesinde çalışmış bir eski mahkûm bakınız bu hususta neler yazıyor :

«Sevgili Ustam : Şimdi ben bir Müteahhidin yanında, taş ocakları yeraltı inşaatında çalışıyorum, taşların sıçraması, sekmesi ve bu olayları ayarlamak korkusu vs., yani hiçte fena olmayan bir çalışma bu. Elbette et ve kemikle çalışma, fakat derinlik 2 - 3 m, çok sıcak, 35 - 40 derece hararet, ama vücut alıştı. Buna, Günlük kazancım 42 Mark, 2 Mark prim, 2.50 Mark madencilik primi, 1.80 Mark da ev idaresi primi, yekûn 48 - 50 Mark günlük kazancım. Ama bu yine de ve daima az, yetmiyor, çünkü aziz Ustam, benim aile şimdi 9 kişidir. 6 kızımız ve bir de oğlumuz var, Oğlumuz henüz 3 yaşında ve ismi Frank - Jörg'dür yani sizin isminiz. O bizim yegâne iftiharımızdır, tıpkı sizin Ursel gibi.

204

Bir aileyi, daima suyun yüzünde tutmak kolay değil Ustam, hayat çok pahalı, bundan şikâyetçi değilim, evlendiğime de pişman değilim, Eşimi siz de tanıyorsunuz, o çok sevimli, tutumlu ve intizamlıdır.

Ben daima sizin minnettarınızım, ben hiç bir zaman, yaşlı ve iyi ustamı unutamıyorum. Yaşadığımız müddetçe, sevgili ustam, benden daima, hiç bir karşılık beklemeden, mektup alacaksınız, ben size çok minnettarım, çünkü siz beni, belkide benim gibi pek çoklarını ve bir çok gençleri, doğru yola getirdiniz. Sizin sevgi ve nasihatleriniz beni ikna etti ve hakiki yolu, dolayısiyle istikbali ve hayatıma ulaştırdı. Evet aziz ve sevgili Ustam, siz eserlerinizle iftihar edebilirsiniz. Bunlar hakikaten çok iyi eserlerdi. İnşallah, sizin küçük de bunları takdir eder, kalbinizi kazanır ve böylece hayırlı bir unsur olarak bizim cemiyete bir üye olur. Hiç güzel olmayan, benim düştüğüm akibetlere hiç bir kimsenin düşmesini asla arzu etmem. Bugün ben, 35 yaşımda 7 küçük yavrulu bir aile babasıyım, çocuklarımı çok seviyor, onları iyi bir baba gibi okutup yetiştirmek istiyorum. Çocuklarım, Allah tarafından hediye edilen masum ve terbiyeli yavrularıdır. Onların Vatan ve Millete lâyık ve faydalı birer unsur olacaklarını gönülden diliyor ve bunu ümit ediyorum. Size ve sizin küçüğe, candan yeni yıl selâmlarımı sunarım, sizin küçüğünde, benim gibi hakiki ve doğru yolu bulmasını dilerim.»

Ebedî minnettarınız

Julius

Bu mektubu, tefsir ve tahlil etmeğe lüzum yok zannediyorum. Çünkü o, gerekli ve murad edilen bütün hususları açıkça belirtmektedir.

Hükümlülerin, münferit ıslah ve terbiyesi için en mühim özellik ve görevlerden birisi de, tahliyelerini önceden tesbit ve tanzim etmek suretiyle hazırlamaktır.

Bu hususta pedegojik bir hazırlık, bilhassa zikre değer. Cemiyet hayatından koparılıp, cezaevinin hayat ve atmosferine alışmış kimseleri, şimdi yeniden cemiyet hayatı ve havasına alıştırmak, onlara doğru yolu göstermek için gerekli yardım ve imkânları sağlamak gerekir. Bu husus, mahkûmları hapishanelere kabûl ve karşılamaktan çok daha fazla ehemmiyeti ve hayati kıymete haizdir. Bu hususta yapılacak işler ve alınacak kararlar için, Sosyal bakım personelinin, Pedegogların ve Çocuk Mahkemeleri hâkiminin görev ve sorumlulukları çok büyüktür.

Çünkü, emek ve çabalarının semerelerini almak, hastalarının şifa bulduğunu görmek, büyük bir haz ve bahtiyarlıktır.

Sosyal birer Doktor olarak, görevlerini yapıp, sosyal hastalarını gereği gibi tedavi ederek, istikbale hazırlamak, cemiyete tekrar birer faydalı unsur olarak hediye etmek, elbette hazların ve görevlerin en üstünüdür.

İşte en mühim sosyal problemlerimizden biri de; üstün gayretler, büyük emekler, maddî ve manevî masraflarla ıslah ve terbiye olmuş, şifa bulmuş bu insanların şimdi nereye dönecekleri, sıcak bir aile yuvası ve uygun bir iş bulup bulamayacakları hususlarıdır. Bütün emek ve çabaları hiçe sayarak, onları boşluklara ve serseri hayata, kendi başlarına ve kaderlerine tekrar terkederek, yavaş yavaş batan bir vapurun karşısında imiş gibi seyirci mi kalmalıyız?

İlk ve en mühim mesele, böyle tahliye edilmiş kimse - bilhassa çocuk veya gençlerin - münasip ve uygun bir aile yuvası bulup bulamayacağıdır. Böyle münasip bir ev veya aile ocağı mevcutsa, bu kimseler oraya geri döneceklerdir. Ama bu problem, pratik hayatta henüz çözülmüş değil ve çoğu defa imkânsızlıklar arzetmektedir.

Bir misalle bu durumu sizleye arzetmek isterim:

Bizde cezasını çekmekte iken, marangozluk tahsili yapan bir çocuk tahsili bitmeden cezası biten ve tahliyesinden sonra dönecek sıcak bir aile yuvası mevcut bulunmadığından, tahsili ile ilgili bir Çocuk Yuvasına yerleştirildi. Bilhassa bu çocuğun babası vefat etmiş, annesi evlenmiş, annesi ve ev ile arası açılmıştı. Bu itibarla, çocuk eve dönmek istemiyordu. Bu aile yuvasındaki hayatı ve hali daha acıklı idi.

Bilhassa üvey babaların, böyle sabıkalı denen kimseleri evlerine yaklaştırmamaları ve çocuklarının arasına bırakmamaları, çok daha fazla dikkate değer derin sosyal dertlerimizdendir.

Dönecek böyle bir sıcak yuvası, aile ocağı ve anne kucağı bulunmayan kimseleri, ancak münasip bir çocuk veya gençler yuvasına yerleştirmek mümkün olmaktadır. Ama bu da çoğu defa mümkün değil, çünkü böyle bir yuvada, tahsillerini ikmâl edecek uygun bir bölüm her zaman bulunamamakta, yer imkânsızlıkları bilhassa güçlükler ve ihtilâflar doğurmaktadır. Bunlardan çok daha fazla üzücü olan husus, sabıkalı diye bu gibi kimselerin, bu yuvalara kabulünde tereddütler ve ihtilâfların daima zuhur eylemesidir. Bu problemin hâl çaresi de, Çocukların kanuni vekili veya vasis' ile bu yuvaların müdürlerinin anlaşarak,

bu problemleri çözmeleri bilhassa önceden tesbit ve tanzim etmek suretiyle mümkündür.

Bütün tecrübe ve meslekî hayatımdan ibret alarak arzetmek isterim ki, bu sosyal problem, bütün ihtilâfları ile sürüp gitmekte ve tahliye edilen çocuk veya gençler, yine tehlikelere terkedilmekte ve bu suretle de bunca emek ve gayretlerimiz, maddî ve manevî çalışmalarımız boşa akıp gitmektedir. Bilhassa bu kimseler, ceza ve infaz evlerinden daha da fena olan yuvalara, yabancı ve ikinci bir muhite, atmosfere terkedilmektedir.

Islah ve terbiye olmuş bu çocuk veya genç insanları, bir aile nezdine vermek de mümkün, ama bu da önce arzettiğim sosyal problemleri yaratmaktadır. Hususiyle, her zaman münasip ve uygun bir kimse bulmak mümkün olmamaktadır. Bilhassa, maddî, ahlâkî ve sosyal durumlar, bu hususu güçleştirmektedir.

Bütün bu ve bilhassa yukarıda arzettiğim yer darlığı zorluklarını doğuran hususlara, Federal Almanya'da çalışan yabancı misafir işçilerin durumunu ve kalabalığını, ilâve etmek isterim.

Ceza evlerinden tahliye edilerek, evlerine dönen kimselerin, bilvesile arzettiğim gibi, sabıka lekesi yüzünden çocuk yuva ve aile ocağına girmesi tehlikeli görülmekte ve ihtilâflar yaratmaktadır. Böyle bir durum ve manzara karşısında, moralleri ve asapları ve bilhassa ahlâkları daha da bozulmakta, tahliyesinden sonraki hayat ve istikbalinden beklenen gaye ve ümitler felce uğramaktadır.

En iyi hâl çarelerinden biri de, hükümlülerin işverenlerin nezdine, bu ve böyle kimselerin yerleştirilmesidir. Böyle hallerde gençler, infaz ve ıslah evlerinde başlıyan san'at ve tahsillerini, dışarda bir ustanın beraberinde ikmâl eylemeyi, çok daha fazla arzu etmektedirler. Münasip ve uygun bir usta nezdi, bu çocuk veya genç hükümlüler için daha verimli ve semereli olmaktadır.

Bu hususta da şu olayı arzetmeyi faydalı bulmaktayım :

Çocuk Islah ve Terbiye Müessesemizde fırıncılık tahsil eden bir genç, bu tahsili biteceği zaman, cezası bitmiş; bu tahsilini devam ve ikmâl ettirebilmesi için, şehirde münasip ve uygun bir fırıncı Ustasının nezdine verilmişti. Burada Usta ve çocuk gayet iyi anlaşmışlar, tecrübe devresi sonunda çocuk, ustası tarafından evlât edinilmiştir. Bu zaman esnasında çocuk, iyi derece ile fırıncılık ihtisas ve imtihanlarını ikmâl eylemiştir. Bilhassa fırıncı ustası kendisine, müstesna bir ilgi ve samimiyet göstermiş, bu deneme devresinde hiç bir ihtilâf ve olay zuhur etmeniştir aralarında. Böylece bu yavru da kurtarılarak, cemiyete fay-

dalı bir kimse olarak hediye edilmiştir. Tecrübe ve olaylar, bu gibi çare ve imkânların, yukarıda da arzettiğim veçhile, daha semereli ve daha iyi neticeler verdiğini göstermiştir.

İş yerlerine, yani çalışma müesseselerine, bu gibi kimselerin yerleştirilmeleri çok defa mümkün olmamakta ve sabıkalı gözü ile bilhassa güçlükler ve ihtilâflar yaratmaktadır. Böylece, sabıka damgası, bu belki de günahsız ve masum yavrular için, kalp ve çehrelerinde derin izler bırakıyor, tıpkı bir yanık yarası ve güzellik lekesi gibi. Bu itibarla, bu sabıka damgası da, çözülmesi elzem sosyal problemlerimiz ve ayrı sosyal derin yaralarımızdandır. Çünkü bu sabıka olayı, herkes için, cemiyet hayatında hakikaten bir güzellik lekesi ve bir yanık damgası, hatta hüviyetleri üzerinde bir ahlâksızlık alâmetidir.

Bu genel bilgi ve izahlarımızdan sonra, yine Islah ve Terbiye Müesseselerimize avdet edelim :

Bu müesseselerde bulunan akıl ve sinir hastalarını ıslah ve terbiye etmek ve bilhassa tedavi eylemek, ayrı bir güçlük ve özellik arzetmektedir. Bilhassa, bu hususta yetişmiş Doktor ve Uzman azlığı, yer ve zaman darlığı yüzünden, bunlarla ayrı ayrı ilgilenmek, dert ve arzularına çare bulmak, tatmin etmek, çok defa imkânsız olmaktadır.

Bu güçlük ve imkânları bir dereceye kadar yenmek ve azaltmak gayesiyle, Federal Almanya Cumhuriyetinde, hususiyle bir Üniversite muhiti olan Heidelberg ve Kassel Hapishanelerinde birer Akıl ve Sinir Hastalıkları teşhis ve Tedavi Merkezi açılmış bulunmaktadır.

Yüzlerce Hapishane ve Islah ve Terbiye, Ceza ve İnfaz evlerinin ve on binlerce hükümlü ve tutukluların, bu iki hastanede tedavi edilmelerine elbette imkân yoktur. Bu da, ayrı bir sosyal problem olarak ortada bulunmaktadır. Mümkün olduğu kadar, hükümlülerin ve tutukluların toplu ve yakın bulundukları muhit ve yerlere, ihtiyacı karşılayacak kadar böyle Teşhis ve Tedavi Merkezleri açmak elzem bir sosyal ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı yenebilmek için, her türlü gayret ve emeklerle gerekli Uzman ve Personeli yetiştirmek, münasip ve uygun muhitlerde Teşhis ve Tedavi Merkezleri açmak, veya Ceza ve Islah evlerimizi, böyle hastanelerin bulundukları yerlere yakın olarak iskân etmek şarttır. Kısaca, bu medeniyet hastalıklarına karşı, yine medenî çareleri bulmak zorundayız bu gün.

Böylece bugünkü konferansımı da bitirmiş bulunuyorum. Gelecek konuşmalarımla, Psiko Terapi Metotları ile hükümlülerin nasıl ıslah ve tedavi edilceği hususunu, genel ve özet olarak izah etmeye çalışacağım.

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

Zürih Şerhi Serisi — *Fiyatı*

Egger : (Çev: V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1947, Cilt: 1, Mad: 1 - 51	3.00
Egger : (Çev: V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1948, Cilt: 2, Mad: 52 - 89	3.00
Egger : (Çev: T. Çağa) Aile hukuku, 1949, Mad: 241 - 345	3.00
Egger : (Çev: V. Çernis) Vesayet, 1952, Cilt: 1, Mad: 346 - 381	4.50
Egger : (Çev: V. Çernis) Vesayet, 1955, Cilt: 2, Mad: 382 - 438	4.50
Oser - Schönenberger : (Çev: Prof. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad: 492 - 529	15.00

Yargıtay Kararları

İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı, 1930 - 1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası hukuku ilgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları	1.00
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941 - 1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	6.00

Diğer Yayınlar

İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1847	1.00
Wieland: (Çev: İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt: 2	7.50
Wahl: (Çev: K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Vidal - Magnol: (Çev: Ş. Devrin) Ceza Hukuku. Cilt: 1, 1949	4.00

Le Fur: (Çev: Ş. Devrin) Devletler Umumi Hukuku, 1942	3.00
Dr. Recal Seçkin: 1961 - 1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Dr. Recal Seçkin: 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi	50
Bustamente Sirven: Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Karl Strupp: Avrupa ve Amerika Umumi Hukuku Düvel Mebdeleri, 1929	2.00
Vehbi Yemişbaş: Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirak, 1952	1.50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Kılavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Fabreguettes: Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, 1945	3.00
Dagulin: (Çeviren: Baha Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan haşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951.	3.00
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhuben: (Çeviren: Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü. 1933.	1.00
Kerdanel: (Çeviren: Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin psikolojisi. 1937.	50
Ceza Hukukunu tevhitirinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkincitişrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren: Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit üçüncü beynelmilel konferansı. Brüksel, 26 Haziran 1930. Konferans vesikaları. Çeviren: Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birincitişrin 1934. Konferans vesikaları. Çeviren: Mustafa Nuri Devres.	3.00

Adalet Dergisi

1935 yılı	(kalmamıştır)	Sayısı:	30
1936 »	(13 - 18, 20, 22, 23. sayılar kalmamıştır)	»	30
1937 »	(1 - 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938 »		»	30
1939 »	(10 ve 11. sayılar kalmamıştır)	»	30
1940 »		»	30
1941 »		»	30
1942 »		»	30
1943 »		»	30
1944 »	(1, 2, 3. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945 »	(7. sayı kalmamıştır)	»	30
1946 »		»	30
1947 »		»	30
1948 »		»	30
1949 »		»	1.00
1950 »		»	1.00
1951 »	(3. sayı kalmamıştır)	»	1.00
1952 »		»	1.00
1953 »		»	1.00
1954 »		»	1.00
1955 »		»	1.00
1956 »		»	1.00
1957 »		»	1.50
1958 »		»	1.50
1959 »	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960 »	(2 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961 »		»	2.50
1962 »	(7 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963 »	(1, 2, 5 - 10. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964 »	(1, 2, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965 »	(10 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966 »		»	2.50

Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası

210